

Mielenterveyskuntoutujien päivätoiminnan mallintaminen Ansajokoksen kuntoutumisyksikön muutostilanteessa

Halmi Marko

Opinnäytetyö
Tammikuu 2019
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Sosiaaliohjaus

Tekijä(t) Halmi, Marko	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Tammikuu 2019
		Julkaisun kieli Suomi
	Sivumäärä 70	Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Mielenterveyskuntoutujien päivätoiminnan mallintaminen Ansajokoksen kuntoutumisyksikön muutostilanteessa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Vainiomäki, Vesa; Nisula, Leila		
Toimeksiantaja(t) Ansajokoksen kuntoutumisyksikkö		
Tiivistelmä <p>Muutos on pysyvä osa työelämää. Erityisesti sosiaali- ja terveysala on ollut ajankohtaisen muutoksiin liittyvän keskustelun ytimessä, johtuen Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta. Työelämän muutoksia ennakoidaan ja tuetaan erilaisin toimin, kuten johtamisen kehittämisen ja työntekijöille suunnatuin tukitoimin.</p> <p>Opinnäytetyö on työelämän tutkimuksellinen kehittämistyö, joka toteutettiin yhteistyössä Ansajokoksen kuntoutumisyksikön kanssa. Toimeksianto opinnäytetyölle syntyi Ansajokoksen tarpeesta saada lisätukea asiakas- ja työtilojen muutoksessa. Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää Ansajokoksen valmiutta kohdata palveluihinsa kohdistuvia muutostarpeita. Tutkimusmenetelmäksi valittiin ei-osallistuva havainnointi Ansajokoksen kuntoutumisyksikön työnohjaukseen ja työryhmälle suunnatut avoimet ryhmähaastattelut. Tavoitteena oli mallintaa Ansajokoksen päivätoiminta Suunta-työkalua hyödyntämällä.</p> <p>Tuloksena syntyivät Suunta-työkalun mukainen mallinnus Ansajokoksen päivätoiminnasta, arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoimintojen suunnitteluun tarkoitettu yleispohja. Tuloksista voidaan päätellä, että toimeksiantajan päivätoiminta toteutuu erityistä tukea tarvitsevan asiakasryhmän tarpeet ja erityispiirteet huomioon ottaen. Tuloksena syntyneet materiaalit arvioitiin toimeksiantajan toimesta päteviksi. Kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää arjen asiakastyön tukena, päivätoiminnan suunnittelussa ja kuntoutumisyksikössä tehtävän työn kehittämisessä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) mielenterveys, mielenterveyskuntoutuja, päivätoiminta, organisaatiomuutos		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Halmi, Marko	Type of publication Bachelor's thesis	Date January 2019
	Number of pages 70	Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication Modelling the daily activities of mental health rehabilitees in a situation of organizational change at the Ansajokos Rehabilitation Unit		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Vainiomäki, Vesa; Nisula, Leila		
Assigned by Ansajokos Rehabilitation Unit		
Abstract <p>Change is a permanent feature in the world of work. Especially social and health services have been in the centre of the current discussion on changes in the working environment due to the social and health services reform. Changes in the working life are being anticipated and supported in various ways, for example, by developing leadership or directing supportive actions towards employees.</p> <p>The thesis is a developmental research work which was carried out in co-operation with the Ansajokos Rehabilitation Unit. The need for the thesis rose from the rehabilitation unit's need for additional support in their change of their working and client environment. The purpose of the developmental research work was to improve their ability to encounter demands of change. The research methods included non-participative observation of work supervision and unstructured group interviews. The goal was to model the daily activities of the rehabilitation unit by utilizing the Suunta-tool.</p> <p>The outcomes of the developmental research work included a Suunta-based model for the daily activities of Ansajokos, a checklist to support everyday work and a design pattern for the daily activities. Based on the results, it can be deduced that the assignor takes the special needs of their client group in consideration when organising the daily activities. The assignor was highly satisfied with the materials resulting from this developmental research work. The results can be utilized as support in client work, planning of the daily activities as well as in the improvement of everyday work.</p>		
Keywords/tags (subjects) mental health, mental health rehabilitee, day activities, organizational change		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Kehittämisympäristön asiakkaista ja asiakastyöstä	6
2.1	Tuettu palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen	6
2.2	Ansajokoksen asiakasryhmästä.....	7
2.3	Mielenterveys.....	8
2.4	Yleisimmät mielenterveyshäiriöt Suomessa.....	9
3	Kuntoutuksen tavoite mielenterveystyössä	10
3.1	Mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnallinen asema	10
3.2	Kuntoutuksen tavoite mielenterveystyössä	11
3.3	Palveluohjaus	12
3.4	Päivätoiminta ja sen järjestäminen mielenterveyskuntoutujille	13
4	Työntekijät organisaatiomuutoksessa.....	14
4.1	Organisaatiomuutos	14
4.2	Muutokseen reagointi	16
4.3	Työntekijöiden tukeminen organisaatiomuutoksessa	17
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	19
6	Kehittämistyön toteuttaminen.....	21
6.1	Ansajokos kehittämisympäristönä ja asiakastilojen muutos.....	21
6.2	Kehittämisprosessista.....	21
6.3	Suunta-työkalu	22
7	Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdat	24
7.1	Havainnointi	24
7.2	Avoin ryhmähaastattelu	26
7.3	Aineiston analyysi.....	27

7.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	28
8	Mallintamisen prosessi	29
8.1	Ensimmäinen tapaaminen	30
8.2	Toinen tapaaminen	31
8.3	Kolmas tapaaminen.....	32
8.4	Suunta-työkalun käyttö	33
9	Tulokset.....	34
9.1	Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnan muotoutuminen	34
9.2	Tehtäviä ja huomioitavia seikkoja päivätoiminnan toteuttamisessa.....	37
9.3	Resurssit uusissa tiloissa.....	38
9.4	Päivätoimintojen mallinnukset	40
9.5	Arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoimintojen suunnittelun tukena käytettävä yleispohja	42
10	Pohdinta.....	43
10.1	Tulosten tarkastelu.....	43
10.2	Tulosten eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu.....	44
10.3	Jatkotutkimus	45
	Lähteet.....	47
	Liitteet.....	51
Liite 1.	Mallinnussuunnitelma	51
Liite 2.	Päivätoiminnan mallinnus.....	53
Liite 3.	Arjen työtä tukevat tarkastuslistat	64
Liite 4.	Saatekirje.....	66
Liite 5.	Päivätoiminnan suunnittelun yleispohja	67

Kuviot

Kuvio 1. Teoreettisen lähestymisen jaottelua.....	6
Kuvio 2. Mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä (Mielenterveyden käsi 2018).....	7
Kuvio 3. Palveluohjauksen tasojen jakautuminen asiakasryhmittäin (Honkakoski, Kinnunen, Raappana & Vuorijärvi 2015)	12
Kuvio 4. Neljä eri tyyppistä muutosta Stenvallia ja Virtasta (2007, 24-27) mukaillen.	15
Kuvio 5. Työntekijöiden tukeminen organisaatiomuutoksessa Jongia, Mattila-Holappa, Mockatto, Nielseniä, Pahkinia, Widerszal-Bazyliä & Wiezeriä (2011, 12) ja Heikkilä-Tammea, Mankaa & Nuutista (2011, 119-121) mukaillen.....	17
Kuvio 6. Suunta-työkalun ensimmäisen vaiheen rakenne.....	23
Kuvio 7. Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnot.....	35
Kuvio 8. Yksikön ulkoiset ja sisäiset päivätoiminnot.....	36
Kuvio 9. Päivätoiminnan toteuttamisen tehtäviä ja huomioita.....	37
Kuvio 10. Muutosten vaikutukset resursseihin.....	38
Kuvio 11. Leivonnan toteutuksen prosessikaavio.....	40
Kuvio 12. Leivonnan tehtävälistan ennen toimintaa-osio.....	41
Kuvio 13. Leivonnan arjen työtä tukeva tarkastuslista.....	42
Kuvio 14. Kuvakaappaus päivätoimintojen suunnittelun yleispohjasta.....	43

1 Johdanto

Muutokset sosiaali- ja terveysalalla ovat viime aikoina olleet toistuva julkisen keskustelun aihe. Mahdollinen Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus peilautuu jo nyt kentälle asenneilmapiirin muutoksena, sisältäen keskenään ristikkäisiä ilmiöitä, kuten muutosmyönteisyys ja muutosvastarinta. Suurimpina haasteina Sote-uudistuksessa voidaan erotella kolme kokonaisuutta: sosiaali- ja terveystalouden integraatio, kustannusten kasvun hillintä ja EU-oikeudelliset ongelmat Sote-uudistuksen notifioidussa, joka tarkoittaa EU:n komission käsittelyä Sote-lakipaketin yhteensopivuudesta suhteessa omiin määräyksiinsä (Puhakka 2018).

Kentällä toimijat huomioivat kuitenkin jo nyt tulevaisuuden mahdollisia muutoksia, esimerkiksi palveluiden integroimistoimia, viedessään käytäntöön omien palvelujensa muutoksia. Ansajokoksen kuntoutumisyksikkö tarjoaa tuetun palveluasumisen palveluita erityisen tuen tarpeessa oleville aikuisille mielenterveyskuntoutujille sekä samoista tiloista operoidaan kotikuntoutusta kunnassa itsenäisesti asuville kuntoutujille. Kyseessä on erilaisten palveluiden integroimisen kautta saavutettu toiminnallisesti ja tuotannollisesti onnistunut kokonaisuus, jossa kunnan psykiatrisen laitoshoidon kuluja on pystytty merkittävästi laskemaan monimuotoisen palvelukokonaisuuden kautta (Hyvinvointikertomus 2017-2020 2017, 10). Nyt Ansajokoksen kuntoutumisyksikön työ- ja asiakastilat vaihtuvat. Palvelu integroidaan toimimaan Esperin Hoivakoti Kellokkaan tiloihin erilliseen nykyiset asiakaspaikat kattavaan siipeen. Ansajokoksen ja Kellokkaan toiminnat säilyvät ennallaan itsenäisinä, mutta tulevaisuudessa esimerkiksi Ansajokoksen ruokapalvelut tuotetaan täysin Kellokkaan toimesta. Ruokapalveluiden integroimisen kautta yksi työntekijäresurssi vapautuu takaisin arjen asiakastyöhön.

Muutokset, kuten fyysisen ympäristön muutos, aiheuttavat vaikutuksia henkilöstöön, sen tavoitteisiin ja työmotivaatioon sekä toiminnan organisointiin kuten myös asiakas-kuntaan. On perusteltua ennakoita ja pyrkiä vaikuttamaan muutoksista selviytymiseen mahdollisimman hyvin. Muutos voi olla moninkertaisten hyötyjen saavuttamisen tilaisuus, niin asiakastyön näkökulmasta kuin esimerkiksi organisaation kustannusten kannalta tarkasteltuna. Huonosti toteutettuna se voi haavoittaa työyhteisöä monin eri tavoin, kuten asiakasturvallisuuden vaarantumisena tai työnlaadun heikentymisenä. (Kotter, Rathgeber & Lustig 2008, 13.) Toiminnan laadun tukeminen muutoksissa

edellyttää ennakointia, suunnittelua ja yhteistoimintaa. Organisaatio voi pyrkiä tukemaan työyhteisönsä tuloksellista selviytymistä muutoksessa esimerkiksi johtamiseen panostamisen tai muutosta tukevan työnohjauksen tarjoamisen kautta. Yksi tapa tukea työyhteisöä muutoksessa on tarjota heille mahdollisuus syventyä arjessa tekemänsä työn taustalla vaikuttaviin toimintoihin, jotka saattaisivat muutoin muuttua itsestäänselvyyksiksi. Tällä tavalla niiden merkittävyys muutoksen onnistumisen kannalta huomioidaan.

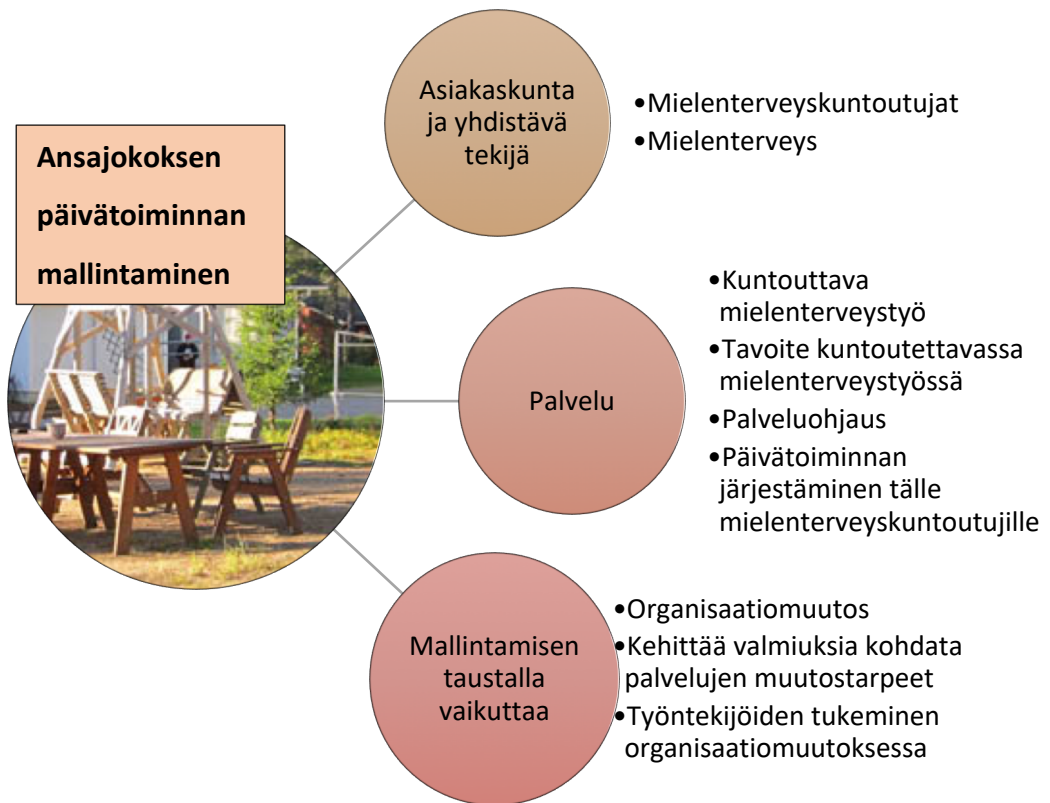
Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Ansajokoksen valmiutta kohdata palveluihinsa kohdistuvia muutostarpeita. Opinnäytetyön tavoitteena on Ansajokoksen päivätoiminnan mallintaminen. Päivätoimintojen asiakasryhmänä ovat tuetussa palveluasumisessa asuvat erityisen tuen tarpeessa olevat aikuiset mielenterveyskuntoutujat, joille tarjotaan arjessa selviytymistä, itsenäisyyttä ja kuntoutumista tukevia palveluja. Erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä on vaikeuksia saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja psyykkisestä tai fyysisestä rajoitteesta tai muusta sairaudesta johtuen (L1301/2014, 3§). Ansajokos tukee asiakkaitaan toimimaan palvelujärjestelmässä eriasteisen palveluohjauksen avulla, yksilöllisin tukitoimin, kuntouttavan päivätoiminnan kautta ja tarjoamalla tiettyjä terveyspalveluita.

Ansajokos muuttaa uusiin työ- ja asiakastiloihin, jotka poikkeavat suuresti aiemmista tiloista. Työryhmällä ja koko organisaatiolla on noussut huoli muutoksen mukanaan tuomista haasteista. Organisaatio ennakoi muutosta monin eri tavoin, työryhmälle on muun muassa järjestetty työnohjausta ja asiakkailla on toteutettu kysely muutokseen liittyen. Toimeksianto päivätoiminnan mallintamiseen on yksi tapa ennakoida muutoksen tuomia haasteita.

2 Kehittämissympäristön asiakkaista ja asiakastyöstä

Opinnäytetyö toteutuu työelämän tutkivana kehittämistyönä, jossa Ansajokoksen työryhmää tuetaan heidän työskentelyssään mielenterveyskuntoutujien kanssa ennakoitujen asiakastilamuutokseen liittyviä haasteita mallintamalla palveluasumisyksikön päivätoiminnot.

Kuvio 1. Teoreettisen lähestymisen jaottelua

Teoreettiselta kannalta merkittäviksi ilmiöiksi valikoituivat mielenterveys, mielenterveyskuntoutuminen ja organisaatiomuutos. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Ansajokoksen työryhmän valmiuksia vastata muutokseen tuomiin haasteisiin, joten on tarkoituksenmukaista avata organisaatiomuutosta suurempana ilmiönä sekä työntekijöiden tukemista organisaatiomuutoksessa.

2.1 Tuettu palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen

Oma koti on arvokas itsenäisyyden ja toimijuuden kokemusta tukeva ympäristö. Mielenterveyslaki (L1116/1999, 4 §) määrittelee palveluiden ensisijaiseksi muodoksi tätä

kokemusta alleviivaten avopalveluiden erilaiset sovellukset. Sosiaalihuoltolain (L1301/2014, 21 §) mukaan asumispalveluita tulee järjestää, mikäli henkilö tarvitsee erityistä apua asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin tarjottavat palvelut ovat määritelty ensisijaisiksi tavoiksi järjestää tukea (mt., 21 §).

On kuitenkin niin, että aina kotiin ja kodin ulkopuolella tarjottavat avopalvelut eivät ole mahdollisia johtuen asiakkaan palvelutarpeesta. Tuetussa palveluasumisessa tarjotaan palveluita, joilla tuetaan asiakkaiden arjessa selviytymistä. Tällaisia palveluita voivat olla esimerkiksi ruoka- ja siivouspalvelut, palveluohjaus, psykososiaalinen tuki arjessa selviytymiseen ja terveyspalvelut. Lähtökohtana on asiakkaan yksilöllinen tarve ja tarjottavat palvelut tuleekin suhteuttaa siihen niin, että asiakkaan toimintakyky, osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet huomioidaan. Tuetussa palveluasumisessa henkilökunta on asiakkaan tavoitettavissa aamusta iltaan, riippuen järjestävän tahon resursseista. Tehostettu palveluasuminen poikkeaa tuetusta palveluasumisesta siten, että palveluita on mahdollista tarjota asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. (Mts., 4 §; 21 §; 25 §; 30 §.)

2.2 Ansajokoksen asiakasryhmästä

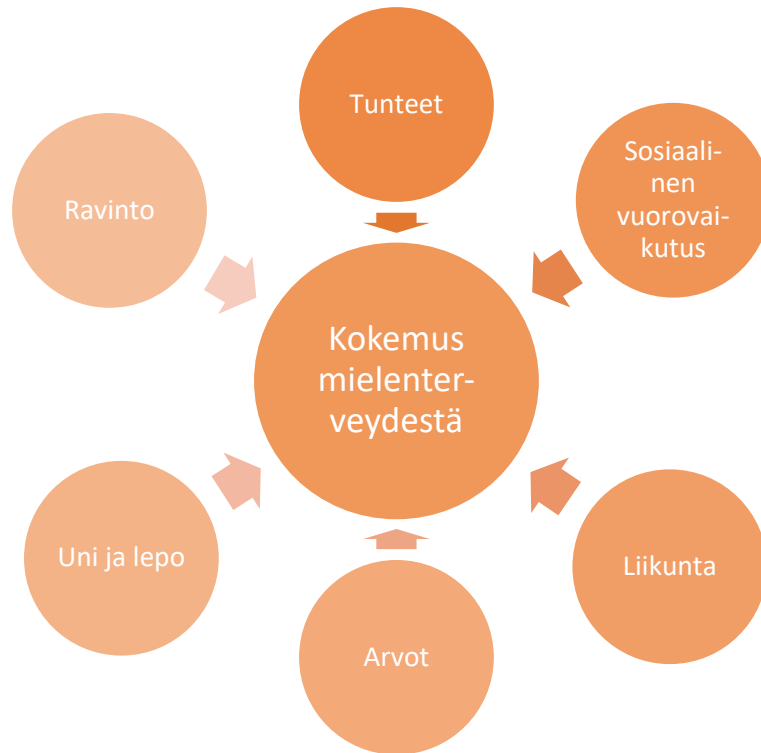
Ansajokoksen kuntoutumisyksikön asiakaskunta koostuu täysi-ikäisistä mielenterveyskuntoutujista. Pääasiallisesti asiakkailla on vaikeita tai keskivaikeita mielenterveyshäiriöitä, jotka aiheuttavat suuria haasteita asiakkaiden yhteiskuntaan kiinnittymiselle ja siihen liittyvien eri toimintojen toteuttamiselle. Ansajokoksen asiakaskunta koostuu pääasiallisesti pitkään mielenterveyspalveluiden piirissä olleista henkilöistä, jotka kärsivät Suomessa yleisesti ilmenevistä mielenterveydenhäiriöistä, kuten persoonallisuus- ja ahdistuneisuushäiriöistä.

Mielenterveyskuntoutajat ovat heterogeeninen erityistä tukea tarvitseva asiakasryhmä. Erityisen tuen mukaista on, että palveluiden piirissä oleville tarjotaan yksilöllisiä ja harkittuja tukitoimia. Ansajokoksen kuntoutumisyksikkö painottaa arvoissaan yksilöllisen kohtaamisen toteutumista ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Henkilöitä ei pyritä muuttamaan joksikin toiseksi. Kuntouttavan mielenterveystyön ohjenuorana Ansajokoksellä on tukitoimien perusteleminen asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta johtuen.

2.3 Mielensterveys

Subjektiiuvin kokemus tasapainosta ympäristönsä ja itsensä suhteen on Laitilan (2005, 50) mukaan hyvän mielensterveyden määritelmä. WHO taas määrittelee mielensterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa yksilön seluiyminen elämään kuuluvista haasteista, työskentely ja yhteisöön liittymisen toiminnan kautta mahdollistuvat. Tämän näkemyksen mukaan ihminen nähdään psyko-fyysis-sosiaalis-henkisenä kokonaisuutena. (Mitä mielensterveys on? 2018; Hannukkala, Heiskanen, Karila-Hietala, Sterngård & Wahlbeck 2014, 11.) Tarkempia määritelmiä tehtäessä mielensterveyden tulokulmiksi on otettu positiiuvin, negatiiuvin ja funktionaalinen tulokulma. (Laitila 2010, 51.)

Positiiuvin lähestymistavan erityispiirre on nähdä mielensterveys voimavarana, jota yksilö voi hyödyntää. Yksilön voimavaroihin luetaan monipuolisesti hänen elämästään löytyviä mielensterveyttä tukevia tekijöitä. Positiiuvin mielensterveyden yhteydessä puhutaan resilienssistä, jota voidaan kuvata sopeutumisen- tai seluiytymiskyvyksi. Negatiiuvisessa lähestymistavassa keskitytään painotetusti mielensterveyden häiriöihin ja niiden tyypillisiin oireisiin. Funktionaalinen lähestymistapa on nimensä mukaisesti vuorovaikutuksellisen prosessin hahmottamista menneisyyden ja nykyisyyden asianteiloista johtuuien tekijöiden, sosiaalisen kontekstin ja erityyppisten seurausten suhteen. Funktionaalisen näkemyksen etu on kokonaisvaltaisuus, jossa yksilön kehitys on mahdollista hahmottaa syy-seuraus-suhteiden kautta. (Mts. 52; Hannukkala ym. 2014, 69-71.)

Kuvio 2. Mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä (Mielenterveyden käsi 2018)

On yksinkertaistamista kuvata mielenterveys terveyden ja sairauden suhteen vaihtelevana jatkumona, jossa mielenterveyttä joko on tai ei. Moniulotteisuus ja vaihtelevuus kuvaavat voimavaroista juontuvaa yksilöllistä mielenterveyden kokemusta paremmin; jokainen meistä omaa omakohtaisen kokemuksen hyvästä mielenterveydestä ja siihen vaikuttavat monet tekijät elämässämme. (Laitila 2010, 52; Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2008, 10.)

2.4 Yleisimmät mielenterveyshäiriöt Suomessa

Mielenterveyshäiriöt ovat yleinen, joskin muihin terveydenhäiriöihin verrattuna vaietumpi ilmiö. Ne tuottavat subjektiivisen kärsimyksen lisäksi huolta ja haasteita sairastuneiden läheisille. Mielenterveyshäiriöt vaikuttavat sairastuneen ja hänen lähipiirinsä lisäksi yhteiskuntaan monin epäsuorin tavoin, kuten työkyvyn alenemisen tai enenaikaisen eläköitymisen kautta. (Ihalainen-Tamlander 2016.)

Yleisimpiä mielenterveyshäiriöitä aikuisväestöllä Suomessa ovat mielialahäiriöt, ahdistuneisuushäiriöt, päihdehäiriöt, persoonallisuushäiriöt ja psykoottiset häiriöt. Mie-

lialahäiriöistä erilaiset masentuneisuuden tilat ovat yleisiä, elämänsä aikana 10-20 prosenttia ihmisistä kärsii masennustiloista. Toisena yleisenä mielialahäiriönä voidaan mainita kaksisuuntainen mielialahäiriö, jota sairastaa 1-2 prosenttia väestöstä. Ahdistuneisuushäiriöissä henkilö kokee olosuhteisiin nähden suhteettomia pelon, ahdistuksen ja jännityksen kokemuksia, joiden toistuvuus haittaa sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä. Päihdehäiriöissä on kyse päihdeidenkäytön muuttumisesta pakonomaiseksi, haitalliseksi ja usein runsaaksi. Alkoholi on yleisin päihdehäiriöiden aiheuttaja Suomessa ja eri arviot määrittelevät esiintyvyyden väestössä 4-8 prosentin tasolle. Alkoholiriippuvuus on tutkitusti kaksi kertaa yleisempää miehillä kuin naisilla. Persoonallisuushäiriöitä kuvataan yksilön toimintatapojen pysyvinä ja tavanomaisesta poikkeavina malleina, jotka haittaavat hänen psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan. Tällaisia ovat esimerkiksi impulsiivinen ja vaativa käytös sekä epävakaous ja epäsosiaalisuus. Persoonallisuushäiriöt ovat hyvin monivivahteinen mielenterveydenhäiriöiden kokonaisuus, eikä niiden diagnosointi ole mitenkään yksinkertaista. Psykoottisissa häiriöissä yksilön todellisuudentaju on hämärtyneenä ja hän voi kärsiä esimerkiksi harhaluuloista tai harha-aistimuksista. Yleisimpänä psykoottisena häiriönä mainittakoon skitsofrenia, jota esiintyy 0,5-1,5 prosentilla väestöstä. (Pirkola & Sohlman 2005, 4-5.)

3 Kuntoutuksen tavoite mielenterveystyössä

3.1 Mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnallinen asema

Mielenterveyskuntoutujien asemaa yhteiskunnassa tukee lainsäädäntö. Lähtökohtana mielenterveyskuntoutujien aseman tukemiselle voidaan pitää Suomen perustuslakia, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan esimerkiksi terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (L731/1999, 6 §).

Suomen perustuslaki (mt., 19 §) vaatii julkista valtaa turvaamaan jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut tarkemman lainsäädännön asettamilla tavoilla. Sosiaalihuoltolain (L1301/2014, 25 §) mukaan mielenterveystyön tavoite on vahvistaa kansalaisten mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja samanaikaisesti poistaa ja vähentää mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä. Mielenterveyslaki (L1116/1999, 1 §) määrittelee

mielenterveystyöksi yksilön toimintakyvyn ja yksilöllisten hyvinvointia tukevien elementtien kanssa tehtävän ennaltaehkäisevän, hoidollisen ja ohjauksellisen työn. Kunnan tai kuntayhtymän on huolehdittava palvelujen sisällöstä ja laajuudesta alueella esiintyvän tarpeen mukaisesti (L1116/1990, 4 §). Ensisijaisena tavoitteena mielenterveyslain (mt., 4 §) mukaan on asiakkaiden oma-aloitteista hoitoon hakeutumista ja itseenäistä suoriutumista tukevat avopalvelut.

Perustuslain vastainen eri asemaan ajautuminen yhteiskunnassa on tyypillinen kohtalo mielenterveyskuntoutujien kohdalla. Asemaa kuvaa leimautuminen, työllistymismahdollisuuksien kaventuminen tai häviäminen ja tasa-arvon puute suhteessa muihin kuntoutujiin. Asiakkaan toiveiden ja todellisuuden kokemuksen hyväksyminen tulisi olla lähtökohdaksi mielenterveystyölle. Mielenterveydenhäiriöiden johdosta hoidon piiriin joutuneet asiakkaat ovat olleet pitkään objektin asemassa subjektin, itsemääräämisoikeudellisen toimijan, sijaan. (Laitinen 2008, 27; 34.) Koskisuun (2004, 12) mukaan objektin rooli on kuitenkin murtumassa. Eri arvoinen asema on johtunut pitkälti siitä, ettei heidän toiveitaan, rajoitteitaan ja mahdollisuuksiaan ole kuultu hoidon järjestämisessä (Laitinen 2008, 34).

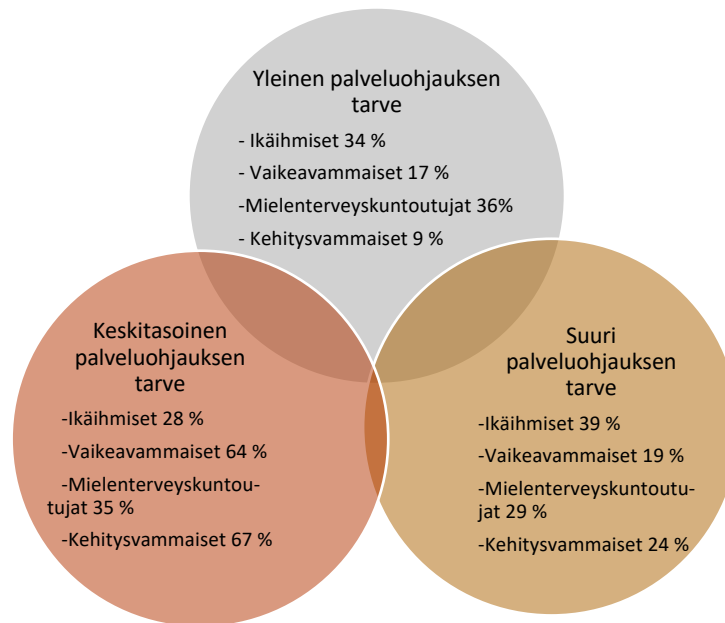
3.2 Kuntoutuksen tavoite mielenterveystyössä

Kuntouttavan työn tavoitteena on parantaa elämänlaatua. Kuntoutujaa pyritään tukemaan hänen omista lähtökohdistaan huomioiden hänen rajoitteensa ja toiveensa. Kuntouttavan mielenterveystyön punaisena lankana toimii ammattilaisen ja asiakkaan yhteistyössä hahmottelema yksilöllinen kuntoutuspolku (Rissanen 2007, 101).

Kuntoutujan omat voimavarat ovat kuntouttavan mielenterveystyön keskiössä. Tarjottavien palveluiden tarkoituksena on vahvistaa toimijuuden kokemusta. Kuntoutujille tarjotaan heidän lähtötasonsa huomioivaa toiminnanohjausta. Erilaiset menetelmät, joilla tuetaan omatoimisuutta, ovat kuntouttavan mielenterveystyön kannalta merkittävässä asemassa, koska juuri niiden kautta kokemukset toimintakyvystä ja oman elämän hallinnasta korostuvat. (Hentinen, Ilja & Mattila 2009, 98-100.) Yksilön elämänhallinnan tunteen voidaan Koskisuun (2004, 14) mukaan sanoa syntyvän ja kehittyvän tilanteissa, joissa sisäinen kokemus toimintakyvyn tasosta saa vastakaikua käytännön tekemisen kautta.

3.3 Palveluohjaus

Ansajokoksen kuntoutumisyksikön tavoitteellista kuntouttavaa ohjaustyötä harjoitetaan muun muassa palveluohjauksen keinoin. Monilla asiakkailla on suuria haasteita kiinnittyä yhteiskuntaan ja pysyä mukana sen toiminnoissa, josta johtuen työntekijöiden tulee kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan yksilöllisen tarpeen ja elämänhaasteiden erityispiirteistä kumpuaviin tekijöihin.

Kuvio 3. Palveluohjauksen tasojen jakautuminen asiakasryhmittäin (Honkakoski, Kinnunen, Raappana & Vuorijärvi 2015, 42)

Honkakoski ym. (2015, 41) mukaan palveluohjausta määrittelee pitkälti asiakkaiden subjektiivinen kokemus palvelutarpeen tasosta. Asiakas nähdään oman elämänsä asiantuntijan roolissa. Mielenterveyskuntoutujien palveluohjauksen tarve jakaantuu kolmelle tasolle. Palveluasumisessa palveluohjaus painottuu keskitasoiseen ja suureen tarpeeseen, matalaa palveluohjauksen tarvetta on vähiten. (Mts. 41-42.)

Palveluohjaus voidaan jakaa kolmeen eri tasoon myös Suomisen ja Tuomisen (2007, 31) mukaan: yleinen palveluohjaus, voimavarakeskeinen palveluohjaus ja intensiivinen palveluohjaus. Tässä jaossa painotetaan enemmän asiakkaan subjektiivista näkemystä palvelutarpeeseen. Yleisessä palveluohjauksessa korostuvat asiakkaan palvelutarpeen

selvittäminen hoidon suunnittelun pohjana, yhteydenpito asiakkaan eri palveluiden tuottajien välillä sekä eri palvelujen yhteensovittaminen asiakkaan palvelutarpeen selvittämisen pohjalta muodostetun kokonaiskuvan mukaisesti. Työntekijöiltä vaaditaan kokonaisvaltaista palvelujärjestelmäosaamista. Voimavarakeskeistä palveluohjausta voidaan puolestaan luonnehtia asiakkaan kanssa tehtäväksi tavoitteelliseksi kuntouttavaksi työksi, koska asiakkaan voimavarat ja omista lähtökohdista kumpuavat tavoitteet ovat työskentelyn perustana. Intensiivinen palveluohjaus on nimensä mukaisesti määrätietoista ratkaisujen etsimistä asiakkaan tilanteesta nouseviin haasteisiin yhdessä asiakkaan kanssa vuorovaikutuksellisen dialogin kautta. Kaikessa palveluohjauksessa korostuvat luottamuksellisuus, keskustelutaidot, kompromissivalmius ja erilaisten työmenetelmien hallinta. (Mts., 2007, 31-34.)

3.4 Päivätoiminta ja sen järjestäminen mielenterveyskuntoutujille

Päivätoiminta pitää sisällään valtavan määrän erilaisia käytännön toteutuksia riippuen esimerkiksi asiakasryhmästä tai päivätoiminnan järjestämisen mallista ja periaatteista. Martin, Rostilan ja Suikkasen (2003, 199-200) mukaan mielenterveyskuntoutujien kohdalla on tarkoituksenmukaista tarjota mahdollisimman matalan kynnyksen päivätoimintaa, johon osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja mielekkyyteen. Mielekkäät kokemukset omat omiaan tukemaan päivätoimintaan osallistuvien henkilöiden selviytymiskeinoja, voimavaroja ja itsenäisyyttä. Kuntoutujien omat toiveet toiminnan sisällöistä tulee siis ehdottomasti huomioida päivätoiminnan järjestämisessä. On itse asiassa tarkoituksenmukaista kehittää päivätoimintaa yhteistyössä osallistujien kanssa, koska tätä kautta voidaan saada sellaisia sisältöjä, jotka tarjoavat osallistujille uusien kokemusten mahdollisuuden lisäksi väylän muistella unohtuneita taitoja sekä ylläpitää ja kehittää jo olemassa olevia taitoja. (Mts. 199-200; 203-204.)

Mielenterveyskuntoutujille järjestettävässä päivätoiminnassa painottuu myös sosiaalisuuden ja sosiaalisen tuen näkökulma kohtaamisen ja yhdessä olemisen kautta sekä tarjolla olevan vertaistuen kautta. Päivätoiminta koetaan turvallisena paikkana harjoitella ja ylläpitää vuorovaikutuksellisia sosiaalisia suhteita, jotka jälleen tukevat osallistuvien henkilöiden kuntoutumisen kannalta merkittäviä tekijöitä. (Mts. 202-204.) Virkola (2014, 239) toteaa tutkimustensa perusteella päivätoiminnan merkityksen rinnastuvan yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja vastavuoroisuuteen.

Päivätoimintaa voidaan järjestää hyvin vaihtelevin tavoin. Monet kunnat, Sodankylän tavoin, nostavat toimintansa taustalla vaikuttavaksi ajatukseksi yhteistyön kunnassa toimivien eri tahojen välillä (Sodankylän kuntastrategia 2017-2019, 11). Sosiaali- ja terveystieteillä tämä tarkoittaa päivätoiminnan suhteen esimerkiksi sitä, että kolmannen sektorin osallistumista sosiaali- ja terveystieteisiin tuetaan suunnitellusti. Ansajokoksen päivätoiminnan järjestämisestä vastaavat heillä työskentelevät sosiaali- ja terveystieteen ammattilaiset. Päivätoiminnan järjestäminen on tärkeä osa perustehtävää ja sen rahoitus tulee täten luonnollisesti Ansajokoksen henkilöstökuluista tai toiminnan järjestämiseen liittyvistä käytännön kuluista, mikäli päivätoimintaa varten täytyy hankkia ulkopuolisia palveluita tai esimerkiksi materiaaleja. Yhtenä päivänä viikossa Ansajokoksen asiakkailta on myös mahdollisuus osallistua paikallisen kolmannen sektorin toimijan Säpikäs ry:n tapahtumaan, jossa voi ruokailla ja tavata muita ihmisiä. Ruokailun yhteydessä on mahdollisuus osallistua Säpikäs ry:n järjestämään päivätoimintaan.

4 Työntekijät organisaatiomuutoksessa

4.1 Organisaatiomuutos

Organisaatiomuutokset ilmiönä ovat nykyisen työelämän pysyvä osa. Muutokset voidaan ajatella luonnollisena tapana vastata kilpailukykyyn, palvelun kehittämisen ja työn tuottavuuden kehittämiseksi asetettuihin vaatimuksiin. Organisaatiomuutoksen määritelmänä voidaan pitää toiminnallista muutosta, joka koskee koko organisaatiota tai jotain sen yksittäistä toimialaa. (Jong, Mattila-Holappa, Mockatto, Nielsen, Pahkin, Widerszal-Bazyl & Wiezer 2011, 5; Peltonen 2007, 131.)

Kuvio 4. Neljä eri tyyppistä muutosta Stenvallia ja Virtasta (2007, 24-27) mukailten

Tyypittely vaihtelee ajan, mittakaavan, tarkemman toimialakohtaisen erityisyyden, työprosessin tai jonkin muun suhteen. Muutoksessa huomioitavia seikkoja voidaan määritellä laaja-alaisuuden ja nopeuden kautta. Esimerkiksi palvelun kehittäminen ja uudistaminen ovat organisaatiomuutoksia. (Juuti & Virtanen 2009, 15; Stenvall & Virtanen 2007, 24-27.)

Opinnäytetyön toimeksiantajan Ansajokoksen tapauksessa organisaatiomuutosta voidaan tarkentaa työkuulttuurin muutokseksi. Työkuulttuuriin sisältyvät toimintatapojen lisäksi työyhteisön arvot ja normit. Tämän tyyppisen muutoksen onnistumisen kannalta yhteinen visio ja merkityksiä luova johtaminen ovat avainasemassa. Muutoksien oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen viestintä on myös erittäin tärkeää. (Silén 1995, 244; Valpola 2004, 27.) Työkuulttuurin muutoksessa on haastavaa yksilöiden erilaiset näkemykset ja tottumukset työntekoon liittyvissä kysymyksissä. Työntekijät ovat usein olleet organisaatiossa eri aikoja ja tästä johtuen tottuneet hyvinkin erilaisiin toimintamalleihin. (Valpola 2004, 71-72.)

4.2 Muutokseen reagointi

Muutosprosessia ei ole ilman resurssia eli työntekijäkuntaa. Ihmiset reagoivat muutoksiin erilaisin tavoin. Muutoksessa yksilöiden tavat kohdata ja vaikuttaa vaihtelevat vahvan muutosvastaisuuden ja aktiivisen myötävaikuttamisen välillä sekä ne voivat vaihdella muutoksen etenemisen myötä. (Juuti & Virtanen 2009, 12-13.) Juutin ja Virtasen (mt., 12) mukaan muutokset ilmiönä ovat luonnollinen osa elämää. Muutoksien vaikutukset vaihtelevat laajuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan riippuen siitä, että millaisella elämän tasolla ne ilmenevät, esimerkiksi kuinka henkilökohtaiseksi yksilö mieltää muutoksen kohteen. Muutokset ovat täten väistämättömiä ja tuttuja, mutta tulee huomioida, että subjektiivisella tasolla ne ovat todellakin suhteellisia. (mts., 12-13).

Työyhteisön tarkoitus on toteuttaa perustehtävää ja muutos on aina jotain lisää sen päälle, esimerkiksi työprosessien kehittäminen vastaamaan muutoksen asettamia vaatimuksia. Muutoksen mukana tuleva epävarmuus ja stressi toimii aluksi voimavarana, joka auttaa työyhteisöä työskentelemään tehokkaasti muutoksen edistämisen puolesta. Alkuvaiheen tehokkuus häviää kuitenkin ajan myötä ja tämä saattaa synnyttää työyhteisössä negatiivisia ilmiöitä, jotka haastavat muutoksen eteenpäinviemisen. (Stenvall & Virtanen 2007, 50; 52.)

Stenvall ja Virtanen (mts., 51) kuvaavat työyhteisön muutokseen reagointia kolmivaiheisesti: lamaantuminen, toiveiden herääminen ja sopeutuminen. Kun muutostarve ja siihen liittyvät käytännön toimet esitellään, työyhteisö saattaa lamaantua. Tämä on luonnollinen tapa reagoida mihin tahansa tilanteeseen, joka tarkoittaa mahdollisesti merkittäviä muutoksia totuttuun. Kyseessä on eräänlainen kriisi, sitä ei välttämättä uskota heti ja se saatetaan jättää huomiotta, tai jopa kieltää sen olemassaolo. Lamaantumisen aikana muutosta kohtaan esitetään kritiikkiä. Lamaantumisen aikana tiedonkulun turvaaminen on haasteellista ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Muutosvastarinta on yleinen ilmiö tässä vaiheessa. Se ilmenee moninaisina käyttäytymisen ja keskustelun tapoina, esimerkiksi vastustavina argumentteina, muutoksen väheksymisenä ja muutosta vastustavien työyhteisön jäsenten lähentymisenä tai vastustavien

ryhmien syntymisenä. Lamaantumista seuraa toiveiden herääminen, jonka aikana suhtautuminen muutokseen vaihtelee suuresti. Toisaalta ajatellaan, ettei muutos voi onnistua tai ettei sitä edes kannata ajaa eteenpäin ja taas toisaalta muutoksessa nähdään hyvinkin positiivisia elementtejä. Sopeutuminen on muutoksen integroimista osaksi työyhteisöä ja sen onnistuminen nähdään mahdollisuutena kehittyä. (Mts., 50-51; 101.)

4.3 Työntekijöiden tukeminen organisaatiomuutoksessa

Organisaatiomuutoksessa pyritään toteuttamaan organisaation strategista visiota uudeltaisesta toiminnasta. Toiminta toteutuu organisaation jokaisella asteella, mutta merkittävä osa näkyvästä muutoksesta tapahtuu kentällä työryhmissä. (Aaltonen, Hämmäläinen, Ikävalko, Mantere, Suominen & Teikari 2006, 111). Organisaatio voi Stenvallin ja Virtasen (2007, 107) mukaan perustellusti odottaa työntekijöiltään sitoutumista ja vastuuta muutoksen toteuttamiseen. Tämä ei kuitenkaan poista tarvetta tavoitteelliselle työntekijöiden tukemiselle muutoksen edistämiseksi (Mantere ym. 2006, 111).

Kuvio 5. Työntekijöiden tukeminen organisaatiomuutoksessa Jongia, Mattila-Holappa, Mockatto, Nielseniä, Pahkinia, Widerszal-Bazyliä & Wiezeriä (2011, 12) sekä Heikkilä-Tammea, Mankaa & Nuutista (2011, 119-121) mukailten

Onnistuneelle työntekijöiden organisaatiomuutoksessa tukemiselle on tärkeää muun muassa hyvä johtaminen. Johtaminen työntekijöiden tukena organisaatiomuutoksessa edellyttää johtajalta sellaisia ominaisuuksia kuten määrätietoisuus, vastuunkantokyky, läsnäolo ja esimerkiksi johtaminen. Onnistuneen johtamisen vaatimuksena on avoimen ja luottamusta herättävän ilmapiirin systemaattinen rakentaminen. (Stenvall & Virtanen, 103; 105-106; Heikkilä-Tammi, Manka & Nuutinen 2011, 122). Hyvin johdettujen muutosten on huomattu tukevan työntekijöiden työhyvinvointia ja luovan organisaatiolle hyviä edellytyksiä jatkaa laadukkaan palvelun tuottamista. Huonosti johdetun muutoksen voidaan nähdä synnyttävän epäluottamusta ja turvattomuuden tunnetta työntekijöissä.

Stenvall ja Virtanen (2007, 66) nostavat viestinnän erittäin tärkeäksi osaksi muutosta. Heidän mukaansa juuri viestintä tukee muutoksen etenemistä ja työyhteisön halukkuutta työskennellä muutoksen eteen. Ainoastaan vuorovaikutuksen kautta muutoksen todellinen hahmottelu ja kokonaiskuvan luominen ovat mahdollisia. Sisällöt ja tavoitteet konkretisoituvat vuorovaikutuksen vahvistumisen kanssa. Viestinnän kautta informoidaan työyhteisön lisäksi myös muita tahoja, joiden tuki ja työpanos ovat tärkeitä muutoksen onnistumisen kannalta. Viestintä on tältä tulokulmalta luottamuksen luomista, jolloin yksilöt eri tasoilla saadaan sitoutumaan muutoksen vaatimiin tavoitteisiin. Tarkoituksenmukainen, oikea-aikainen ja riittävä viestintä antavat muutokselle lisävauhtia. (Mts., 66-67.)

Työntekijöille tulee saada tunne siitä, että he voivat osallistua organisaatiomuutoksen suunnitteluun ja toteutukseen avoimesti osallistuen niin työryhmänä kuin yksilöinä (Heikkilä-Tammi, Manka & Nuutinen 2011, 119). Baker (2007, 71) toteaaakin, että onnistuneen muutoksen taustalla vaikuttaa työntekijöiden aito yksilöllinen kohtaaminen, heidän voimavarojensa hyödyntäminen ja osallistaminen organisaatiomuutokseen. Koulutus, jonka tavoitteena on muutoksen ennakointi ja suunnittelu työntekijöiden ammatillisen osaamisen hyödyntämisen kautta, on hyvä tapa tukea työntekijöiden muutokseen sitoutumista (Curzon 2006, 105). Opinnäytetyön toimeksiantajaorganisaatio on varautunut organisaatiomuutokseen ulkoiselta palveluntuottajalta hankituilla työnohjauksilla. Pahkinin ja Vesannon (2006, 6) mukaan muutoksen yhteydessä annettava koulutus, kuten työnohjaus, lisää valmiuksia tunnistaa oman roolinsa muu-

toksessa ja auttaa yksilöä käsittelemään muutoksen synnyttämiä tuntemuksia. Työnohjauksen tulisi kuitenkin olla jatkuvaa, koska mielenterveyslaki (1116/1990, 4 §) edellyttää, että mielenterveyspalvelujen antamisen taustalta löytyy toimiva työnohjauksen järjestelmä.

Organisaatiomuutokset ovat todellakin saumaton osa nykypäivän toimintaympäristöä. Muutoksia ennakoivia ja tukevia toimintoja on hyvin paljon. Usein palveluissa painotetaan yksilön omia valmiuksia kohdata muutokset ja mahdollisuuksia toimia sitä kautta toiminnallisena ja proaktiivisena osana työyhteisöä. Useinkaan näiden kautta ei kuitenkaan valmistauduta pelkästään muutokseen, vaan ne toimivat perustehtävän suorittamista tukevinä toimina, jolloin yksilöä tai työryhmää tuetaan ohjatusti esimerkiksi kehittämään työskentelyään, kirkastamaan perustehtäväänsä liittyviä haasteita tai ratkaisemaan arjen työssä syntyneitä pattitilanteita. Palvelua tarjoava henkilö ei siis tuo suoranaisesti vastauksia vaan auttaa asiakkaitaan löytämään heidän toimintansa erityispiirteistä kumpuavat ratkaisut. (Honkanen 2006, 394-395.) Tukea ja ohjausta muutokseen tarjotaan yksilövalmennuksena esimerkiksi tiimiesimiehille tai johtajille, tiimeille kohdennettuina sekä koko työyhteisölle. Tarve määrittelee muutokseen liittyvän valmennuksen sisällöt. (Henkilöstön valmennus, 2018; Mitä coaching on?, 2018.) Ulkopuolisen palveluntarjoajan käyttäminen organisaatiomuutoksen tukena voidaan perustella esimerkiksi sillä, että organisaatiolla ei itsellään ole aikaa tai osaamista muutoksen tulokselliseen jalkauttamiseen (Honkanen 2006, 32). Valpola (2004, 71) puhuu organisaation tottumisesta erilaisiin toimintamalleihin, joiden ylittäminen muutoksessa voi olla haasteellista. Honkasen (2006, 33) mukaan ulkopuoliselta toimijalta odotetaan tuoretta ja historiasta vapaata tulkintaa olemassa oleviin toimintamalleihin.

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Yhteiskunnallinen kehitys ja muutokset peräänkuuluttavat työn ja työskentelyn lähestymistä tuottavuuden ja tehokkuuden näkökulmasta. Tällainen näkökulma pitää sisällään oletuksen työtä määrittelevien reunaehtojen tunnistamisesta sekä työn suunnittelusta ja arvioinnista. Esimerkiksi työprosessien kehittämisen kautta pystytään vastaamaan syntyneisiin muutostarpeisiin. Tämä opinnäytetyö toteutetaan työelämän

tutkivana kehittämistyönä ja pyrkimyksenä on nimenomaan antaa lisäymmärrystä muutoksen keskellä työn sisältöjen tunnistamisen ja suunnittelun kautta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Ansajokoksen valmiutta kohdata palveluihinsa kohdistuvia muutostarpeita. Tämän tulokulman kannalta on merkittävää selvittää, että millaiset käytännön näkökulmat ja huomiot vaikuttavat päivätoimintojen järjestämiseen.

Opinnäytetyön tavoite on mallintaa Ansajokoksen päivätoiminta. Päivätoiminnan mallintamisessa tulee ottaa huomioon päivätoimintaan vaikuttavat tekijät erityisesti käytännön työn tasolta. Mallintamista ohjaavana kehittämistyökaluna käytetään Suunta-työkalua. Suunnan avulla on mahdollisuus hahmottaa jonkin toiminnan, kehittämistyön tai suunnitelman johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus. Aluksi määritellään tarve, jonka avulla hahmotellaan päämäärä. Päämäärä taas avataan tavoitteiksi, joista johdetaan prosesseja ja niihin liittyviä yksityiskohtaisia työtehtäviä. Aineiston analyysi toteutetaan Suunta-työkalua hyödyntämällä.

Työelämän tutkiva kehittäminen toteutetaan kahdella lähestymistavalla: osallistumalla työnohjaukseen havainnoijana ja haastatteleamalla työntekijöitä. Haastatteluissa sovelletaan päivätoimintojen käsittelyä case-kuvausten kautta. Kehittämistoiminnot ovat myös aineistonkeruumenetelmä. Aineistoa kerätään seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Mitä päivätoimintaa Ansajokoksella on
2. Mitä tehtäviä ja huomioitavia seikkoja päivätoimintojen toteuttamiseen liittyy
3. Millaisia keinoja ja resursseja tarvitaan päivätoimintojen toteuttamiseksi uusissa tiloissa

Opinnäytetyön tuotoksena valmistuu Suunta-työkalun mukainen looginen prosessikuvaus Ansajokoksen päivätoiminnasta, eli päivätoimintojen mallinnus. Mallinnuksesta yksinkertaistetaan päivätoimintojen arjen työtä tukevat tarkastuslistat laadukkaamman asiakastyön toteuttamisen tueksi. Tarkastuslistat pitävät sisällään yksittäisen päivätoiminnan toteuttamisen kannalta merkittävät toiminnot. Listaa voi käyttää muistin tukena tai tarvittaessa uuden päivätoiminnan järjestämisen runkona.

6 Kehittämistyön toteuttaminen

Opinnäytetyö on työelämän tutkiva kehittämistyö ja sen on tarkoitus tukea toimeksiantajan tulevaa toimintaa työprosessien mallintamisen kautta. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa aloitetaan lokakuussa 2018. Tällöin käydään keskusteluja heidän tarpeestaan ja kehittämistyön kohteesta sekä käytettävästä kehittämistyökalusta. Marras-joulukuun aikana järjestetään kolme tapaamista. Joulukuun aikana aineisto analysoidaan ja siitä tehdään sovitut tuotokset, jotka annetaan kommentoitavaksi Ansajokoksen työryhmälle. Tässä luvussa käsitellään kehittämisympäristöä, kehittämisprosessia ja kehittämistyökalua.

6.1 Ansajokos kehittämisympäristönä ja asiakastilojen muutos

Ansajokoksen kuntoutumisyksikkö tarjoaa arjen toimintojen ja elämänhallinnan tukea ja ohjausta aikuisille mielenterveyskuntoutujille. Asiakkaat asuvat joko itsenäisesti kunnassa, jolloin he ovat kotikuntoutuksen asiakkaita, tai vaihtoehtoisesti tuetun palveluasumisen yksikköön sijoitettuina, jolloin heillä on nykyisten asiakastilojen puitteissa asunto Ansajokoksen kuntoutumisyksikön yhteisten päivätoiminta- ja toimistotilojen tilakompleksiin yhtyvissä rivitaloissa. (Kuntoutumisyksikkö Ansajokos 2018; Sodankylän kunta 2017, 76.)

Ansajokoksen tuetun palveluasumisen yksikkö ei voi enää jatkaa vanhoissa tiloissaan, koska asiakkaiden ikääntymisen myötä tilat eivät ole riittävän esteettömiä. Ansajokoksen asiakkaat eivät ole senioreja mutta monet heistä tarvitsevat nykyisin joko apuvälineitä liikkessaan tai liikkuminen on muutoin vaikeutunut. Uudet tilat sijoittuvat Esperin Hoivakoti Kellokkaan tyhjillään olevaan siipeen vanhuksien palveluasumiseen suunnitellussa laitoksessa. Uudet tilat ovat esteettömät ja soveltuvat Ansajokoksen asiakkaille heidän toimintakykynsä huomioon ottaen paremmin kuin nykyiset tilat.

6.2 Kehittämisprosessista

Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi Ansajokoksen esimiehen kanssa käydyillä keskusteluilla, joissa sovittiin kehittämiskohde, kehittämisessä käytettävä työkalu ja tapaamiset. Sovimme kolme tilaisuutta, joista ensimmäinen on työnohjaajan ohjaama

kehittämispäivä ja kaksi muuta minun järjestämiäni ryhmähaastatteluja. Seuraavaksi lähetin esimiehelle tutkimusta koskevan saatekirjeen, jonka hän käsitteli henkilökunnan viikkopalaverissa. Tutkimuskysymykset esiteltiin saatekirjeessä. Minulle toimitettiin vuosi sitten toteutetun muutosta koskeneen asiakaskyselyn koonti.

Aineisto päivätoiminnan mallintamiseen kerätään kahdessa toisistaan poikkeavassa tapahtumassa. Ensimmäisessä tapahtumassa tullaan mukaan työryhmän keskeneräisen työnohjauksen monesta kerrasta koostuvan prosessin viimeiseen tapaamiseen, jossa käsitellään viikko-ohjelmaa ja päivätoimintoja. Prosessia ei saa häiritä, joten aineisto tulee kerätä ei-aktiivisen havainnoinnin avulla. Esimies varmistaa hyvissä ajoin työryhmän suostumuksen havainnointiin ja kuvaa heille havainnoijan roolin. Kahdessa muussa tapaamisessa vetovastuu ryhmähaastatteluista edellyttää toisenlaista menetelmää. Aineistonkeruumenetelminä käytetään strukturoimatonta havainnointia ja avointa ryhmähaastattelua. Tutkimuskysymykset tulevat toimimaan havainnoinnin ja haastattelujen runkona.

6.3 Suunta-työkalu

Suunta-työkalu on Terveyden edistämisen keskuksen, nykyinen SOSTE, erilaisten projektien ja toimintojen suunnitteluun ja arviointiin kehittämä apuväline. Työkalu on kehitetty Logical Framework Matrix-mallin pohjalta. (Innokylä 2018; SOSTE 2018). Työkalu valittiin yhteistyössä Ansajokoksen esimiehen kanssa, kun opinnäytetyön toteuttamisesta neuvoteltiin. Ansajokoksen päivätoiminnan mallintaminen suunniteltiin myös työkalun avulla ja suunnitelma löytyy liitteestä 1.

Suunnan päämäärä on toiminnan logiikan aukikirjoittaminen. Työkalu on kaksi vaiheinen pitäen sisällään suunnitelman kirjoittamisen ja arvioinnin, joita tehdään samanaikaisesti työkalun jokaisessa vaiheessa. Näistä kahdesta tulokulmasta tapahtuva tarkastelu palvelee aina seuraavan loogisen vaiheen työskentelyä. (Innokylä 2018; SOSTE 2018.)

Kuvio 6. Suunta-työkalun rakenne mallintamisessa

Työkalun käyttäminen lähtee tarpeen määrittelystä, jolloin pohditaan, että millaisen tarpeen organisaatio huomannut ja mikä on se asia tai ilmiö, johon halutaan tarttua. Tarpeen kautta määritellään päämäärä, eli mitä Suunta-työkalun avulla halutaan saavuttaa. Päämäärän määrittelyn jälkeen arvioidaan, että onko päämäärä asetettu suhteessa tarpeeseen, miksi organisaatio haluaa työskennellä tämän päämäärän eteen, millaiset arvot vaikuttavat taustalla sekä millaisen tietoperustan ja panoksen organisaatio omaa päämäärän tavoittelun mahdollistamiseksi. Seuraava vaihe eli tavoite johdetaan päämäärästä. Tässä vaiheessa pohditaan, että millaisia tavoitteita päämäärän toteuttamiseksi asetetaan ja ovatko asetetut tavoitteet mahdollista saavuttaa. Saavuttamisen lisäksi tulee ajankohtaiseksi tarkastella todellisia mahdollisuuksia saavuttaa asetetut tavoitteet käytössä olevien resurssien pohjalta. Tavoitteista johdetaan tarpeen mukaan alatavoitteita, joiden suhteen sovelletaan samoja arvioinnin reunaehdoja. Keinot ovat seuraava suunnittelun ja arvioinnin paikka. Keinot Suunta-työkalun

mukaan ovat niitä konkreettisia keinoja, joilla asetettu tavoite voidaan saavuttaa. Kei-not jakautuvat erillisiksi toimintaprosesseiksi, jotka voidaan pilkkoa yksityiskohtaisiksi työtehtäviksi. Niiden erottelun jälkeen siirrytään kuvaamaan tuotoksia ja tuloksia. Lopuksi määritellään onnistumisen kriteerit. (Innokylä 2018; SOSTE 2018.) Suunta-työkalu tulee toimimaan aineiston analyysin välineenä.

7 Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdat

Kvalitatiivinen tutkimus on menetelmällisesti monipuolinen ja tieteenalasta tai yhdestä rajaavasta määritelmästä vapaa kokonaisuus. Kvalitatiivinen tutkimus on laajasti hyödynnetty ja pitää sisällään erilaisia tulokulmia käytännön tapahtumien ja toimintojen tutkimiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 87-88.)

Kvalitatiivinen lähestymistapa on tämän tyyppiselle kehittämistyölle luonteva valinta, koska laadullisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään ilmiötä syvemmin sekä etsimään uudenlaisia teoreettisia näkökulmia. Päivätoimintojen mallintamisen prosessin kannalta ilmiön syvälinen ymmärtäminen on tärkeää. Mallintamisen tavoitteena on jäsentää ja ymmärtää ilmiötä sekä luoda ilmiöstä havainnollistava esitys. (Eskola & Suoranta 2014, 59.)

7.1 Havainnointi

Havainnoinniksi voidaan kutsua kaikkea toimintaa, jossa kiinnitetään erityistä huomiota ärsykkeisiin. Esimerkiksi makuja, hajuja, ääniä ja tuntemuksia voidaan havainnoida. Havainnoinnin tapoja on tutkittu laajasti. Grönfors (1985, 85-89) erottelee erilaisia havainnointitapoja tarkkailijan osallistumisen ja tilanteen vaikuttamisen asteen kautta. Tarkkailija voi jättää vaikuttamatta, osallistua toimintaan, havainnoida toimintaa sisältä käsin tai havainnoida piilosta. (Mts. 93.)

Tarkkailevalle havainnoinnille, eli observoinnille, on tyypillistä tapa valikoida mihin ilmiön ominaisuuksiin keskitytään. Tulevaa informaatiota pyritään prosessoimaan oletettuihin käsite- ja ajatusmalleihin sopivaksi. Havainnointi sopii hyvin kehittämistehtäviin, joissa kohteena on vuorovaikutus eri tasoilla. (Anttila 2000, 220-223; Ojasalo, Moilanen & Ritasalo 2014, 53.)

Havainnoijan tulee huomioida oman muistiinpanotekniikkansa mahdolliset puutteet ja heikkoudet. Yleiset virheet ovat väärä kirjaus ja kirjaus, joka perustuu tutkijan omaan arvaukseen tiedon puuttuessa tai sen ollessa puutteellista. (Anttila 2000, 224.) Opinnäytetyössä havainnoinnin kautta pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen mukaisesti.

Ensimmäinen tapaaminen Ansajokoksen työryhmän kanssa on työnohjaus, jonka aiheena ovat päivätoiminnot. Työryhmälle on kerrottu, ettei opiskelija osallistu yhteiseen keskusteluun vaan tekee muistiinpanoja. Päämääränä on mahdollisimman suuren tiedon saaminen kohteesta. Asiakaskyselyjen koonti, puhelut ja sähköpostit yksikön esimiehen kanssa, toimivat päivätoimintoihin liittyvien karkeiden oletusten pohjana.

Strukturoimattomassa havainnoinnissa pyritään saamaan kohteesta tietoa ennalta oletettujen ominaisuuksien mukaisesti. Koska ei ole tarjolla aiempaa oikeaa kokemusta asiasta, perustetaan kuvitelma ilmiöstä saatavilla olevan teorian kautta. (Anttila 2000, 218-224.) Uusitalon (1995, 90) mukaan havainnoinnin kohteena tulee olla vain ennalta määritellyjä ominaisuuksia ilmiöstä.

Strukturoitu havainnointi pitää sisällään oletuksen tutkijan hyvistä lähtötiedoista. Havainnoitavasta ilmiöstä tulee voida rakentaa ongelman asettelu aineistonkeruun pohjaksi. Ilmiön tulisi olla ominaisuuksiltaan etukäteen jäsennehtävissä niin tarkasti, että sitä voisi esimerkiksi luokitella. Ilmiöstä voitaisiin vaikka tehdä lomake, jonka pohjalta havainnointi suoritetaan strukturoidusti. (Vilka 2007, 38.) Ansajokoksen päivätoiminnasta oli tarjolla hyvin vähän mallintamisen kannalta hyödyllistä tietoa. Tästä johtuen strukturoimaton havainnointi valikoitui työnohjauksen havainnointimenetelmäksi: tarpeesta saada mahdollisimman paljon monipuolista tietoa päivätoimintoihin liittyen tilanteessa, jossa pohjatietoa ei ollut riittävässä määrin tarjolla. Aineiston analyysissä ja mallintamisessa käytettävä Suunta-työkalu pitää sisällään johdonmukaiset kysymykset, mutta niitä on todella runsaasti. Kysymyksistä olisi johdettavissa teemat, jotka voisivat toimia strukturoidun havainnoinnin pohjana, mutta riskinä tässä olisi, että ne ohjaisivat havainnointia liian suppeaksi, kun on tarkoituksena saada Ansajokoksen päivätoiminnasta kaikki mahdollinen tarjolla oleva tieto. Mallintamisen kannalta on tärkeää tuntea toiminnan erityispiirteet, huomioitavat seikat ja erityisesti toimintaa määrittelevät käytännön tason reunaehdot.

7.2 Avoin ryhmähaastattelu

Aineisto kerätään havainnoinnin lisäksi avoimien, eli strukturoimattomien, ryhmähaastattelujen avulla, joista pyritään tekemään mahdollisimman kattavat ja oikeaan perustuvat muistiinpanot. Strukturoimattomassa ryhmähaastattelussa ilmiöstä on tehty oletuksia tarjolla olevan tiedon pohjalta. Oletuksia voidaan purkaa eteenpäin haastattelutilannetta ohjaaviksi painotuksiksi. (Anttila 1998, 326.) Eskolan ja Suorannan (2014, 95) mukaan yhteisymmärryksen syntyminen saadaan aikaan erittäin hyvin ryhmähaastattelun avulla. Olemassa olevan tai täysin uudenlaisen toiminnan kehittämisessä tarvitaan paljon pohjatietoa, jotta kehityksen tulos olisi realistinen ja helposti jalkautettavissa kentälle. Ryhmähaastattelu toimii myös kehittämistyössä tarvittavan kattavan tiedon keräämiseen. (Mts., 95.)

Ryhmähaastatteluissa voidaan saada aikaan paljon, mutta dynaamisen joukkokeskustelun haittana voi ilmetä esimerkiksi keskustelun venymistä ja kulkeutumista muihin aiheisiin. Ryhmää tulee tarpeen vaatiessa ohjata takaisin haastattelun tutkimuskysymysten äärelle. Yksilöiden mielipiteet ja oma ääni eivät usein ilmene ryhmäkeskusteluissa yhtä vahvana kuin yksilöhaastatteluissa. Tämän huomioimiseksi ryhmähaastatteluissa aiotaan hyödyntää toiminnallisia menetelmiä case-kuvausten analysoinnin kautta. Liiallinen määrä tutkimuskysymyksiä voi taas johtaa siihen, että osa tai kokonaiset kysymykset jäävät käsittelemättä. Ryhmähaastattelujen aineisto voi siis jäädä joiltain osin suppeaksi. (Hirsijärvi & Hurme 2014, 62.)

Ilman dialogia ei synny yhteisymmärrystä ja ryhmähaastattelu tilanteena voi rohkaista osallistujia tuottamaan keskustelua. Mallintamisen kannalta on erittäin perusteltua lähestyä tutkimuskohdetta avoimen ryhmähaastattelun kautta: päivätoimintaa tuottava työryhmä avaa yhdessä toimintansa tuoden samalla esille yhteistä toimintaa koskevat sopimukset. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 205-206.) Ryhmähaastattelussa on mahdollisuus jatkokysymyksille ja tarkennuksille, joka on mielestäni välttämätöntä, kun ryhdytään mallintamaan ennalta tuntemattomia prosesseja. Muistiinpanokirjauksia ohjaavat pyrkimys eettiseen ja luotettavaan kirjaamiseen sekä tutkimuskysymykset.

7.3 Aineiston analyysi

Aineistolähteisyys on yleisesti nähty laadullisen, eli kvalitatiivisen, tutkimuksen lähtökohtana. Lähestymiskohteena ovat ominaisuudet, joita on mahdollista tulkita teemojen kautta (Shuttleworth & Wilson 2018), jota tukien Tuomivaara (2005, 32) toteaaakin, että kvalitatiivisuus tarkoittaa käsitteiden ja aineiston luokittelun ja vertailun mahdollisuutta. Aineisto koostuu perinteisesti todellisen elämän ilmiöstä tutkimuksen kautta saatuun tietoon. Laadullisessa aineiston analyysissä aineistoa voidaan analysoida esimerkiksi keräämällä ilmaisuja erilaisten ryhmittelyjen ja sitä myötä käsitteiden alle. (Eskola & Suoranta 2014, 95.)

Kirjoitettuihin ja kuvallisiin muistiinpanoihin perustuvan aineiston analysoinnissa hyödynnetään Suunta-työkalua. Analyysin tuloksena syntyy työkalun mukainen looginen kuvaus päivätoiminnoista, päivätoimintojen mallinnus. Työkalun vaiheet tarve, päämäärä ja tavoite määritellään ennalta esimiehen kanssa käytävissä keskusteluissa. Muistiinpanoista etsitään vastauksia Suunnan muiden vaiheiden kysymyksiin. Tämän kautta muodostetaan vaihe vaiheelta etenevä työkalun mukainen kuvaus.

Etsittyäni tietoa Suunta-työkalun käytöstä aineiston analysoinnin menetelmänä jouduin toteamaan, ettei sitä ole käytetty tähän tarkoitukseen. Tämä tekee analyysin suorittamista erityisen haastavaa, koska apua antavaa mallia ei ole saatavilla. Suunta-työkalu on ensisijaisesti toiminnan suunnitteluun ja arviointiin tarkoitettu työkalu, johon se soveltuukin erittäin hyvin (SOSTE 2018; Projektin suunnittelu ja toteuttaminen 2018). Sitä on käytetty esimerkiksi Turun kaupungin selvityksessä, jossa selvitettiin, miten kuntatasolla voidaan edesauttaa lasten liikunnan ja hyvinvoinnin ohjelman käyttöönottoa sekä Nuorten Akatemian toteuttaman nuorille suunnatun hankkeen arvioinnissa (Soukainen 2015, 88; Kiijärvi-Pihkala 2011, 11).

Suunta-työkalu soveltuu mielestäni hyvin aineiston analysointiin, koska tarkoituksena on avata eri päivätoimintojen prosessit. Työkalun kysymyssarjat on tarkoitettu juuri asioiden yksityiskohtaiseen tarkastelun kautta muodostettaviin toimintojen etenemisen kuvauksiin. Työryhmän tavoitteena on käynnistää päivätoiminta uusissa tiloissa välittömästi muuton jälkeen, jotta asukkaille muodostuisi viikko-ohjelma ja rutiinit. Tuloksena saatava päivätoimintojen mallinnus tarjoaa tukea toiminnan käynnistämisessä.

7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä työelämän tutkivana kehittämistyönä toteuttavassa opinnäytetyössä hyvä tieteellinen käytäntö toimii ohjenuorana läpi toiminnan. Kehittämistoimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja työryhmälle on toimitettu etukäteen saatekirje, jossa on esitelty tutkivan kehittämistyön tarkoitus ja tavoite. Tutkivan kehittämistyön toteutuksen ja tuloksien suhteen noudatetaan avoimuutta, esimerkiksi raportoinnissa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23-25.) Päivätoimintojen mallinnus, arjen työtä tukevat tarkistuslistat ja päivätoiminnan suunnittelu yleispohja toimitetaan Ansajokoksen kuntoutumisyksikön työryhmän kommentoitavaksi ja niitä kehitetään edelleen saadun palautteen pohjalta ennen opinnäytetyön julkistamista.

Aineisto kerätään niin, ettei henkilöitä voida tunnistaa. Tutkija ottaa siis muistiinpanoissaan huomioon, että keskittyy ainoastaan asiasisältöihin liittyvien asioiden kirjaimiseen sen sijaan, että tekisi yksilöiviä kirjauksia. Aineisto analysoidaan Suunta-työkälun avulla niin, ettei siinäkään vaiheessa ketään henkilöä voida tunnistaa. Tutkimuskysymykset ja niiden muotoilu, sekä opiskelijan toiminta työnohjauksen havainnoinnissa ja ryhmähaastattelutilanteissa, ovat tapoja, joilla pyritään varmistamaan aineiston laatu. Kaikki aineisto, kirjoitetut muistiinpanot ja tapaamisissa esille tulleet tai tuotetut materiaalit hävitetään, kun opinnäytetyö valmistuu. Kuvaamisluvat kysytään tarvittaessa ja jokaisella tilanteeseen osallistuneella on oikeus kieltää kuvaaminen. (Mts. 24-26.)

Strukturoimaton havainnointi ja avoin ryhmähaastattelu ovat mielestäni luotettavat tavat tutkivan kehittämistyön suorittamiseksi, koska tavoitteena on saada tietoa yhteisistä toimintamalleista ja luoda yhteisymmärrystä. Muistiinpanot verrattuna kyselylomakkeeseen ei sen sijaan ole välttämättä kaikista luotettavin keino. Muistiinpanojen tekeminen vapaan keskustelun ja havainnoinnin lomassa on kuitenkin mielestäni parempi vaihtoehto, koska tarkoitus on saada kattava yleisnäkemys ja samalla tietoa tarkoista yksityiskohdista. Vapaus kysymysten muokkaamiseen ja lisäkysymysten tekemiseen on aiemmin mainittujen toteutumisen edellytys, kun asiasta ei tiedetä riittävästi etukäteen. Suunta-työkälussa on yhteensä yli 40 avointa kysymystä, joista jokainen vaatisi syvempää keskustelua. Vastaukset kysymyksiin tulevat helpommin tut-

kimuskysymyksiin pohjautuvan vapaamman dialogin kautta. Vastuu asioiden luotettavasta ja eettisestä kirjaamisesta opiskelijan vastuuna korostuu tämän opinnäytetyön tutkimusvalinnoissa.

Ryhmähaastattelussa voi esiintyä esimerkiksi sellaista, että ryhmä antaa keskusteltavasta aiheesta todellisuutta monimuotoisemman ja positiivisemman kuvan. Ryhmän jäsenet saattavat myös tuoda keskusteluun toiveitaan asiantilasta sen kuvaamisen sijaan. Tutkijan läsnäolo voi myös haitata vapaan keskustelun syntymistä niin havainnoinnin kuin ryhmähaastattelujen aikana. Tutkija voi rohkaista ryhmää keskusteluun esimerkiksi aktiivisen kuuntelun ja tasapuolisen osallistamisen kautta. Tarkentavien kysymysten esittäminen on myös yksi tapa lisätä keskustelua. Negatiivisten ilmiöiden syntyyn pyritään vaikuttamaan esimerkiksi esittelemällä tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden, käytettävien menetelmien sekä luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät asiat ennen tutkimuksen suorittamista. Haastattelu- ja havainnointitilanteissa on tärkeää esitellä itsensä ryhmälle ja luoda luottamuksen ilmapiiriä toimimalla ennalta sovitulla tavalla ja mahdollisten ennalta sovittujen reunaehtojen mukaisesti. Tutkimuksen luotettavuutta tukee pitäytyminen tutkimuskysymyksissä. (Hirsijärvi, Remes & Sajaara 2007, 23-25; 206.)

8 Mallintamisen prosessi

Opinnäytetyön prosessi käynnistyi nopeasti toimeksiantajan varmistuttua. Otin ensin yhteyttä Sodankylän vastaavaan sosiaalityöntekijään, joka kyseli verkostoiltaan tarvetta kehittämistyönä tehtävälle opinnäytetyölle. Tätä kautta löytyi Ansajokosen kuntoutumisyksikkö.

Ansajokos oli sattumalta erityisessä tilanteessa johtuen työ- ja asiakastiloihin kohdistuvasta isosta muutoksesta. Yksikön esimiehen kanssa käytiin ensin keskusteluja siitä, että mikä olisi heidän tilanteessaan tarpeellista ja hyödyllistä sekä miten omat haluni opinnäytetyön suhteen sopisivat niiden kanssa yhteen. Opinnäytetyölle löydettiin kiuttomasti yhteinen suunta. Yksikön esimies toimitti asiakkaille tehdyn muutosta koskevan kyselyn vastausten koonnin tutustuttavaksi, johon syventyminen auttoi hahmottamaan yksikön muutoksen vaikutuksia. Seuraavaksi sovittiin käytännön toteutuksesta, eli miten päivätoimintojen mallintaminen mahdollistettaisiin ja mitä työkalua

kehittämisessä käytetään. Päädyimme siihen, että osallistun aluksi yksikön kehittämisiltapäivään havainnoijana. Tämän lisäksi päädyimme järjestämään kaksi ryhmäkeskustelua, joiden sisällöistä minä ottaisin vetovastuun.

Tein jokaisella kohtaamisella kattavat muistiinpanot käsitellyistä asioista liittyen päivätoimintoihin. Samalla pidin oppimispäiväkirjaa käydessäni läpi tekemiäni muistiinpanoja tapaamisten jälkeen. Päiväkirjamerkinnot tein huomioina ja ajatuksina muistiinpanojen väliin tai niiden loppuun.

8.1 Ensimmäinen tapaaminen

Ansajokoksen työryhmälle järjestettiin organisaatiomuutoksen tukitoimena työnohjausta. Viimeinen työnohjauskerta oli kehittämisiltapäivä, jonka päätavoitteena oli asiakkaille tarjottavan kuntouttavan päivätoiminnan sisältöjen ja käytännön asioiden käsitteleminen. Yksikön esimies esitteli opinnäytetyön työryhmälle ja varmisti työryhmän suostumuksen siihen, että osallistun kehittämisiltapäivään.

Oli erittäin mielenkiintoista ja jännittävää mennä ensimmäiseen tapaamiseen. Tarkkaa tietoa yksikön päivätoiminnasta ei juurikaan ollut, tiesin otsikkotasolla erilaisten päivätoimintojen nimet. Lisäksi koko työryhmä yksikön esimiestä lukuun ottamatta olivat tuntemattomia. Esimiehenkin kanssa olin puhunut vain puhelimesta ennen varsinaista tapaamista. Tapasimme esimiehen kanssa hieman ennen työnohjauksen alkamista, esittäydyimme ja kävimme läpi päivän kulkua. Työryhmän saapuessa paikalle esittelin itseni ja kävin vielä kertaalleen läpi opinnäytetyön toimeksiannon.

Mallintamisen prosessin kannalta suhtautuminen aineistonkeruuseen oli minulle hyvin selkeä: tiesin vain suuria linjoja päivätoiminnasta, eli pystyin olettamaan ennalta hyvin vähän siitä mitä heidän päivätoimintaansa liittyi, mutta toisaalta saatoin työnohjaajan iltapäivälle asettaman kehittämisfokuksen johdosta antautua turvallisien mielen ottamaan tietoa vastaan havainnoijan asemasta. Osa syy strukturoimattoman havainnoinnin valintaan oli myös halu haastaa itseni, sillä mahdollisimman suuren tietomäärän kattava ja oikea kirjaaminen muistiinpanoihin on, jos ei kunnianhimoinen tavoite, niin ainakin muistiinpanijaa monella tavalla testaava oppimiskokemus.

Ensimmäinen tapaaminen osoittautui erittäin hedelmälliseksi. Aiemmat otsikkotason päivätoiminnot saivat sisältöjä ja pääsin samalla tarkkailemaan työryhmän sisäistä dynamiikkaa. Työnohjaaja oli varannut paikalle aiemmissa tapaamisissa käsiteltyjen asioiden pohjalta tehdyt muistiinpanot Ansajokoksen arvoista ja niiden purkamisesta osa-alueisiin. Kokeilin muistiinpanojen tekemisessä kirjata ylös kaikki työnohjaajan kysymykset ja niihin tulleet vastaukset. Työnohjaaja veti työryhmälle mielenkiintoisen toiminnallisen tehtävän, jossa työryhmä hahmotteli yksikkönsä viikko-ohjelman, niin että jokaisella pienryhmällä oli vastuullaan yksi viikonpäivä. Päivien sisällöt hahmoteltiin lukujärjestyksellisesti, koska siihen rakenteeseen työnohjaaja ja työryhmä päätyivät pohtiessaan päivien rakenteita ennen viikko-ohjelma-tehtävän tekemistä.

8.2 Toinen tapaaminen

Toisessa tapaamisessa pääsin haastattelemaan osaa työryhmästä, paikalla oli seitsemän työntekijää. Kaksi paikalla olijoista työskenteli kotikuntoutuksen puolella. Kysessä oli normaali tiistai-päivä, jolloin on henkilökunnan viikkopalaveri ja aika ryhmähaastattelulle oli varattu palaverin jälkeen. Ensimmäiselle yhteiselle tapaamiselle olin purkanut edellisen tapaamisen muistiinpanot Suunta-työkalua hyödyntäen, jotta pystyin muodostamaan tutkimuskysymysten lisäksi täydentäviä kysymyksiä valmiiksi. Tapaamisen aluksi tein pienen tutustumisharjoituksen, jotta ilmapiiri yhteiselle keskustelulle olisi parempi.

Suurin osa esivalmisteluista meni täysin hukkaan, koska työryhmä antautui avoimeen keskusteluun helposti. Valmiiksi muotoillut täydentävät kysymykset saivat vastauksensa keskustelun lomassa, ainoa haaste oli kirjata muistiinpanot jäsenellisesti. Selkeänä haittana näin, että työryhmä oli jo pitänyt yli tunnin palaverin. Puolentoista tunnin haastattelu-aika ilman taukoa sen jatkoksi on aika raskas suoritus. Ryhmä keskusteli avoimesti mutta ilmapiirissä oli havaittavissa hieman väsymystä.

Kaiken kaikkiaan toisen tapaamisen keskustelu oli polveileva ja monisyinen. Keskustelua piti välillä vetää yhteen ja ohjata vahvastikin takaisin tutkimuskysymyksiin. Puhetta yksityiskohtiin liittyvistä muista asioista, jotka eivät suoranaisesti liittyneet päivätoimintojen tuottamiseen, olisi riittänyt.

8.3 Kolmas tapaaminen

Viimeiselle tapaamiselle olin purkanut kahden edellisen tapaamisen muistiinpanot. Tapaaminen järjestettiin edellisen tapaan viikkopalaverin jatkona. Huomasin muistiinpanojen läpikäymisessä, ettei suoranaista yhden päivätoiminnan purkamisen mallia ollut vielä syntynyt. Kävimme keskustelua yleisesti päivätoimintojen haasteista ja huomioitavista seikoista. Lisäksi kyselin yksityiskohtaisemmin esimerkiksi toimintaan vaikuttavista aikatauluista ja resursseista.

Toteutin työryhmällä toiminnallisen harjoituksen pienryhmissä. Päivätoiminnan prosessin purkamista lähestyttiin case-kuvausten kautta. Jaoin työryhmän kahteen pienryhmään, joihin tuli neljä jäsentä molempiin. Paikalla oli yksi kotikuntoutuksen työntekijä. Pienryhmät saivat aiheikseen:

Ryhmä 1. Kodalla järjestetään yhteinen toimintatuokio. Kodalla paistetaan lättyjä, juodaan nokipannukahvit ja pelataan mölkkyä.

Mitä tulee ottaa erityisesti huomioon ennen toimintaa?
Millaisia erityishuomioita toiminnan aikana?

Ryhmä 2. Asukkaan/Asukkaiden kanssa on tarkoitus lähteä ohjatulle kauppareissulle

Mitä tulee ottaa huomioon ennen toimintaa?
Mikä on tärkeintä yksiköstä ulos suuntautuvien asioiden hoitamis-reissujen järjestämisessä? (Ohjeistus tähän kysymykseen oli, että mikä puoli ulos suuntautuvissa toiminnoissa on tärkeintä asukkaiden toimintakyvyn näkökulmasta)

Ensin esittelin tehtävän taustalla olevan ajatuksen: päästä käsiksi käytännön työtehtäviin päivätoimintojen järjestämisessä. Seuraavaksi teimme ryhmäjaon ja esittelin molemmille ryhmille heidän tehtävänantonsa ilman, että toinen ryhmä sai tietää sitä. Halusin suorittaa ohjeistuksen näin, etteivät ryhmät häiriinny toistensa tehtävistä. Aikaa tehtävän suorittamiseen oli varattu 20 minuuttia. Aika ei ollut yli- eikä alimitoitettu, vaan ryhmät kokivat pystyneensä suoriutumaan tehtäviensä molemmista kysymyksistä riittävän hyvin. Toinen ryhmä nopeampi ja heillä syntyi jo muuta keskustelua toisen ryhmän vielä viimeistellessä omaa tehtäväänsä.

Purkua varten ryhmä valitsi esittelijän. Kerroin ennen purkamisten aloittamista, että tarkentavat kysymykset tai kommentit esittelyn aikana ovat toivottavia. Kerroin myös itse aikovani kysyä tarkentavia kysymyksiä, mikäli se on tarpeen. Purkaminen sujui

esittelijävetoisesti ja oikeastaan vain minä kysyin tarkentavia kysymyksiä. Joitain kommentteja tuli pyydettyäni mielipiteitä joihinkin yksityiskohtiin. Esittelijän lisäksi muut pienryhmän jäsenet kommentoivat omia vastauksiaan esittelyn aikana. Sain pienryhmien tuotokset osaksi muistiinpanoja.

Viimeisen tapaamisen päätteeksi kiitin työryhmää päivätoimintojen mallintamiseen osallistumisesta ryhmähaastatteluissa sekä kiitin mahdollisuudesta saada havainnoida työnohjausta. Tapaamisen päätteeksi sovimme yksikön esimiehen kanssa, että toimintan hänelle valmiin mallinnuksen, arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoiminnan suunnittelun yleispohjan. Yksikön esimies lupautui käyttämään valmiita materiaaleja kommentoitavana työryhmällä, jotta niitä voitaisiin hioa toimivimmiksi.

8.4 Suunta-työkalun käyttö

Tässä opinnäytetyössä kehittämiseen tarkoitettua Suunta-työkalu on käytetty aineiston analyysin välineenä ja siitä syntynyt päivätoimintojen mallintaminen löytyy liitteestä 2. Työkalua käytettiin myös päivätoimintojen mallintamisen suunnitelman runkona, joka löytyy liitteestä 1. Suunnitelmassa määriteltiin konkreettisesti se, miten päivätoimintojen mallintaminen pyritään toteuttamaan ja miten voidaan arvioida ovatko suunnitelman osavaiheet toteutuneet.

Määrittelimme esimiehen kanssa yhdessä tarpeen, päämäärän ja tavoitteet päivätoimintojen mallintamisen pohjaksi. Tutkimuskysymykset syntyivät asetetun tavoitteen ”mallintaa Ansajokoksen päivätoiminta”-pohjalta. Aineiston analysointi Suunta-työkalun avulla osoittautui erittäin haastavaksi ja opettavaiseksi kokemukseksi. Muistiinpanot pitivät sisällään riittävästi tietoa päivätoiminnoista ja niihin liittyvistä asioista, mutta työkalun monivaiheisten kysymyssarjojen kautta purkaminen oli paitsi aikaa vievää, myös haasteellista. Työkalua käytettiin aineiston analysoinnissa työkalun ohjeistuksesta löytyvien työkalun osaprosessien kysymysten kautta. Päädyin jättämään päivätoimintojen mallintamisesta pois onnistumisen kriteerien määrittelyn, koska aineisto ei tarjonnut niihin vastauksia.

Päivätoimintojen mallintamisen näkökulmasta sanoisin työkalun soveltuneen tehtävään hyvin, koska sen avulla on mahdollista ottaa huomioon suunniteltavaan asiaan

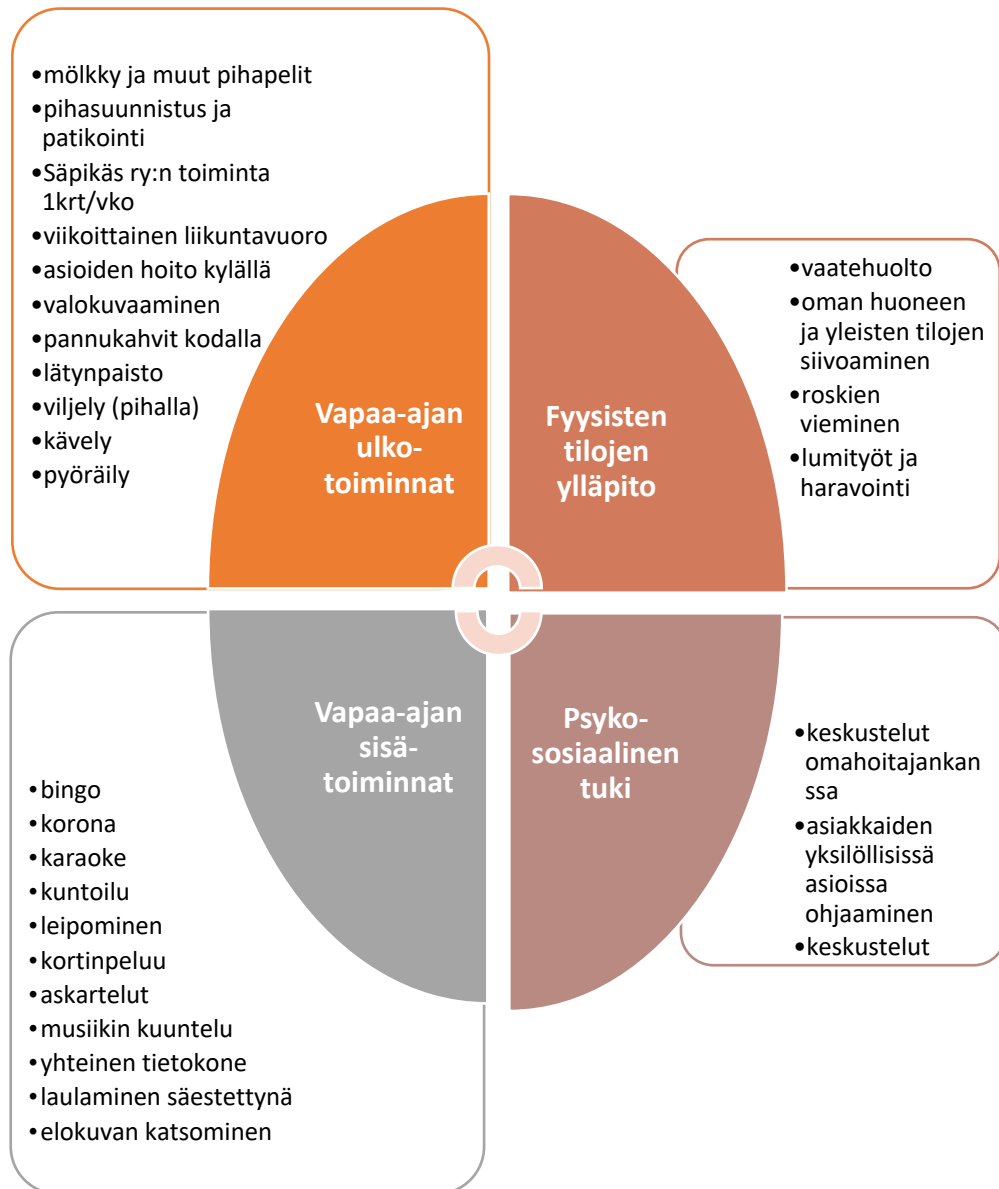
vaikuttavia tekijöitä todella laaja-alaisesti. Työkalu piti itsessään sisällä mahdollisuuden vastata toimeksiantajan toiveeseen saada selkeyttä uusissa tiloissa järjestettävään päivätoimintaan toiminnan prosessien selkeyttämisen ja toimintaan vaikuttavien tekijöiden selventämisen kautta. Työryhmälle asiakastyön tekeminen on usein selkeää ja rutinoitunutta, mutta toimintojen purkamisen kautta heillä on mahdollisuus kehittää toteuttavaa asiakastyötä uudesta tulokulmasta.

9 Tulokset

Mallintaminen toteutettiin ryhmähaastattelujen ja havainnoinnin aikana kerätyn aineiston avulla. Kehittämistyön tuloksena valmistuivat päivätoiminnan mallinnus, arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoimintojen suunnittelun tukena käytettävä yleispohja. Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnan mallintaminen on esitelty liitteessä 2. Materiaalit toimitettiin ensin arvioitavaksi Ansajokokseen ja niitä kehitettiin edelleen saadun palautteen pohjalta. Tässä luvussa esitellään osia päivätoimintojen mallintamisesta.

9.1 Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnan muotoutuminen

Ansajokoksen päivätoiminta paljastui monipuoliseksi. Työryhmä hyödyntää henkilökohtaisia ja ammatillisia vahvuuksiaan ohjatessaan ja suunnitellessaan päivätoimintoja. Aukkailla on yksikön oman päivätoiminnan lisäksi mahdollisuus osallistua muiden toimijoiden järjestämään toimintaan. Aukkaita kannustetaan itsenäiseen asioiden hoitoon ja osallistumiseen. Seuraavassa kuviossa on esitelty toteutettavaa päivätoimintaa.

Kuvio 7. Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnot

Ansajokoksen kuntoutumisyksikkö haluaa muutoksen jälkeen hyödyntää uusia tiloja monipuolisesti päivätoiminnan järjestämiseen ja panostaa yksikön ulkopuolella tapahtuvaan päivätoimintaan. Mallintamiseen tehtiin tämän tavoitteen mukainen jako mallinnettavien yksittäisten päivätoimintojen valinnan tueksi.

Kuvio 8. Yksikön ulkoiset ja sisäiset päivätoiminnot

Jotkin toiminnot voisivat sijoittua molempiin kategorioihin, koska niitä on selkeästi mahdollista toteuttaa sekä ulkona, että sisällä. Jotkin päivätoiminnoista voivat myös sijoittua toisen sisään. Psyko-sosiaalinen tuki on luonteeltaan perustyn pysyvä osa, joten se on kiinteästi läsnä läpi jaottelun. Päivätoiminnoista syntyy monipuolisia variaatioita, joita ei tässä erottelussa luetella huomattavan suuren määrän johdosta. Esimerkiksi bingoa voidaan pelata myös Säpikäs ry:n järjestämässä päivätoiminnassa kuin

yksikön sisäisenä päivätoimintana. Myös esimerkiksi nokipannukahvit tai ulkopelit voivat sisältyä patikointiin tai kävelyjen lomaan, niiden ei tarvitse rajoittua yksikön kodalla toteutettaviksi. Eritoten ulkona toteutettavat päivätoiminnot voivat yhdistyä ja muodostaa tätä kautta asiakkaita monipuolisesti aktiivisia ja kuntouttavia toimintatuokioita. Tästä esimerkkinä aiemmin mainittu kota ja siellä tapahtuva yhteistoiminta.

9.2 Tehtäviä ja huomioitavia seikkoja päivätoiminnan toteuttamisessa

Mallinnuksen päivätoimintojen tehtävissä ja huomioitavissa seikoissa oli jakautumista henkilöstön työn ja asiakastyön sekä toimintojen ajallisen sijoittumisen suhteen. Tässä mallintamisessa päädyin tekemään tehtävien jaottelun sen perusteella, miten ne sijoittuvat ajallisesti päivätoimintaan.

Kuvio 9. Päivätoiminnan toteuttamisen tehtäviä ja huomioita

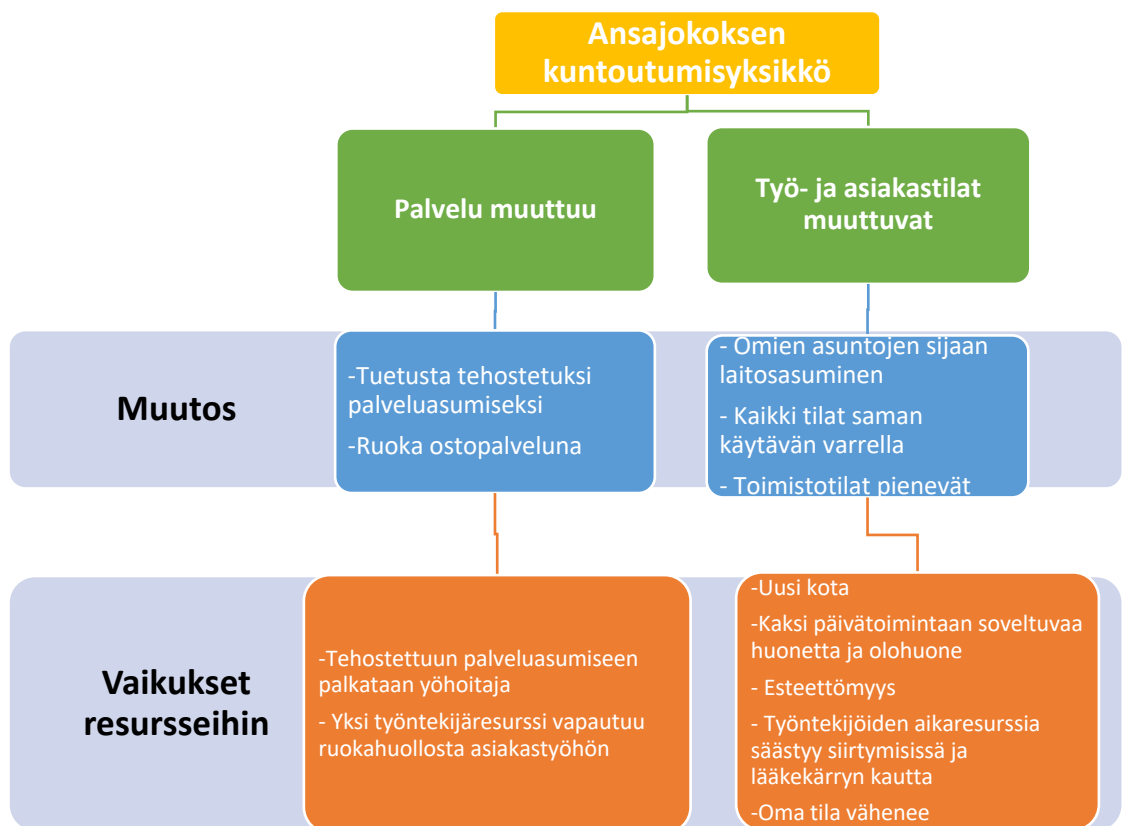
Päivätoiminnan sisältö voi kummuta asukaskokouksesta, asukkaan esittämästä toiveesta, työryhmän tai sen jäsenen ehdotuksesta. Päivätoimintaa järjestetään kuitenkin säännöllisesti ja jotkin päivätoiminnot ovat toistuvia. Ennen toimintaa on tärkeää käsitellä tuleva päivätoiminta asukaskokouksessa ja viikkopalaverissa sekä motivoida asukkaita osallistumaan toimintaan. Toiminnan käynnistämävaiheessa ja sen aikana erilaiset tehtävät ja huomiot painottuvat. Esimerkiksi asukkaiden motivointi, toiminnassa tukeminen ja ohjaaminen sekä lääkehuollosta huolehtiminen korostuvat. Asukkaita muistutetaan päivätoiminnasta aktiivisesti osana perustyötä, mutta erityisesti toiminnan lähestyessä muistuttaminen ja motivointi lisääntyvät. Motivointi asukkaiden suhteen on hyvin yksilöllistä. Toiset tulevat paikalle itsenäisesti mutta osa asukkaista tarvitsee työntekijän henkilökohtaista muistuttamista ja paikalle hakemista, jotta heidät saadaan osallisiksi toimintaan. Päivätoiminnoissa otetaan huomioon asukkaiden itsenäisyyden ja omatoimisuuden tukeminen.

Ansajokoksen päivätoiminnan tehtävissä ja huomioitavissa seikoissa korostuu monia teoria-osuudessa esille nostettuja mielenterveyskuntoutujille suunnatun päivätoiminnan ohjaavia periaatteita. Asiakkailla on mahdollisuus valita osallistuvatko he päivätoimintaan, kaikki on vapaaehtoista. Ansajokoksen arvoihin yksilöllisyyden suhteen kuuluu jokaisen hyväksyminen sellaisena kuin he ovat, eli heille annetaan tilaa etsiä oman näköistä elämää ja heidät kohdataan aina yksilöllisesti. Asukkailla on oikeus osallistua päivätoimintaan omilla ehdoillaan, mikä taas tarkoittaa sitä, että joku toinen saattaa haluta esimerkiksi enemmän tarkkailla, kun taas toinen haluaa osallistua. Kaikkia kannustetaan osallistumaan toimintaan omien voimavarojen puitteissa. Asukkaat halutaan mukaan päivätoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, heidän toiveitaan kuunnellaan ja kunnioitetaan päivätoiminnan järjestämisessä

9.3 Resurssit uusissa tiloissa

Resurssien tarkastelun suhteen havainnoinnissa ja haastatteluissa ilmeni työryhmän huomioita uusien tilojen monimuotoisista vaikutuksista käytettävissä oleviin resursseihin ja asiakkaiden sijoittumiseen. Uusissa asiakastiloissa asukkaiden ei tarvitse enää

siirtyä ulkokautta yhteisiin tiloihin. Niissä on erillinen päivätoimintahuone sekä iso ruokailutila ja olohuone, joita erottaa toisistaan yksikön keskuskäytävä. Asukkaiden siirtyminen tilojen välillä helpottuu ja nopeutuu. Oma huoneisto muuttuu omaksi huoneeksi, mutta toisaalta huoneissa on edelleen oma wc ja suihkutila sekä pieni keittiönurkkaus. Asukkaiden ja työryhmän yhteisestä toiveesta uusien tilojen pihalle on tilattu rakennettavaksi kota, jossa ei ole vanhan kodan tapaan avoimia seiniä vaan ovi. Kota on siis käytännöllisempi ja toimintaa on mahdollista järjestää ympäri vuoden. Seuraavassa kuviossa esitellään muutoksen vaikutuksia resursseihin.

Kuvio 10. Muutosten vaikutukset resursseihin

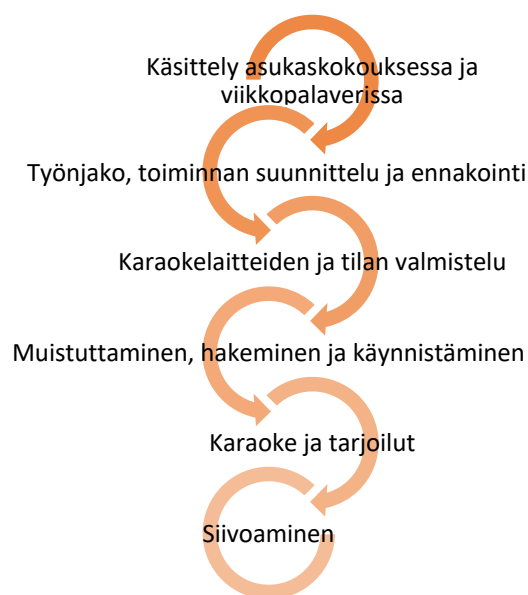
Ruokapalvelujen muuttuminen työryhmän vastuulta ostopalveluksi vapauttaa yhden kokonaisen työntekijäresurssin, joka olisi aiemmin ollut sijoitettuna ruokavastuuseen useiksi tunneiksi. Lisäksi lääkehoito tullaan järjestämään työnnettävän lääkekärryn

avulla. Samaan lääkekärryyn sijoitetaan myös asukkaiden tupakat, joten muutoksen jälkeen toimistossa kulku tulee vähenemään lisäten työntekijöiden aikaa asiakastyöhön.

Työryhmä haluaa panostaa tulevaisuudessa yksikön ulkopuolelle suuntautuviin päivätoimintoihin sekä hyödyntää kotaa monipuolisesti. Ulkopuolelle suuntautuvista päivätoiminnoista valittiin aineiston pohjalta mallinnettaviksi lättöjen paisto kodalla ulkopenlien kera, eli toimintatuokio kodalla, koska se antaa ymmärrystä millaisen toimintakokonaisuuden järjestämisestä kodalla. Toisena valittiin asioiden hoito kylällä, koska se on merkittävä tekijä asukkaiden kuntoutumisen tukemisessa. Sisällä tapahtuvista toiminnoista mallinnettaviksi valittiin karaoke ja leipominen, koska niissä voidaan hyödyntää uusien tilojen kahta eri huonetta. Tätä kautta uusien tilojen päivätoiminnan järjestämiseen tarkoitetut huoneet tulivat käsitellyiksi.

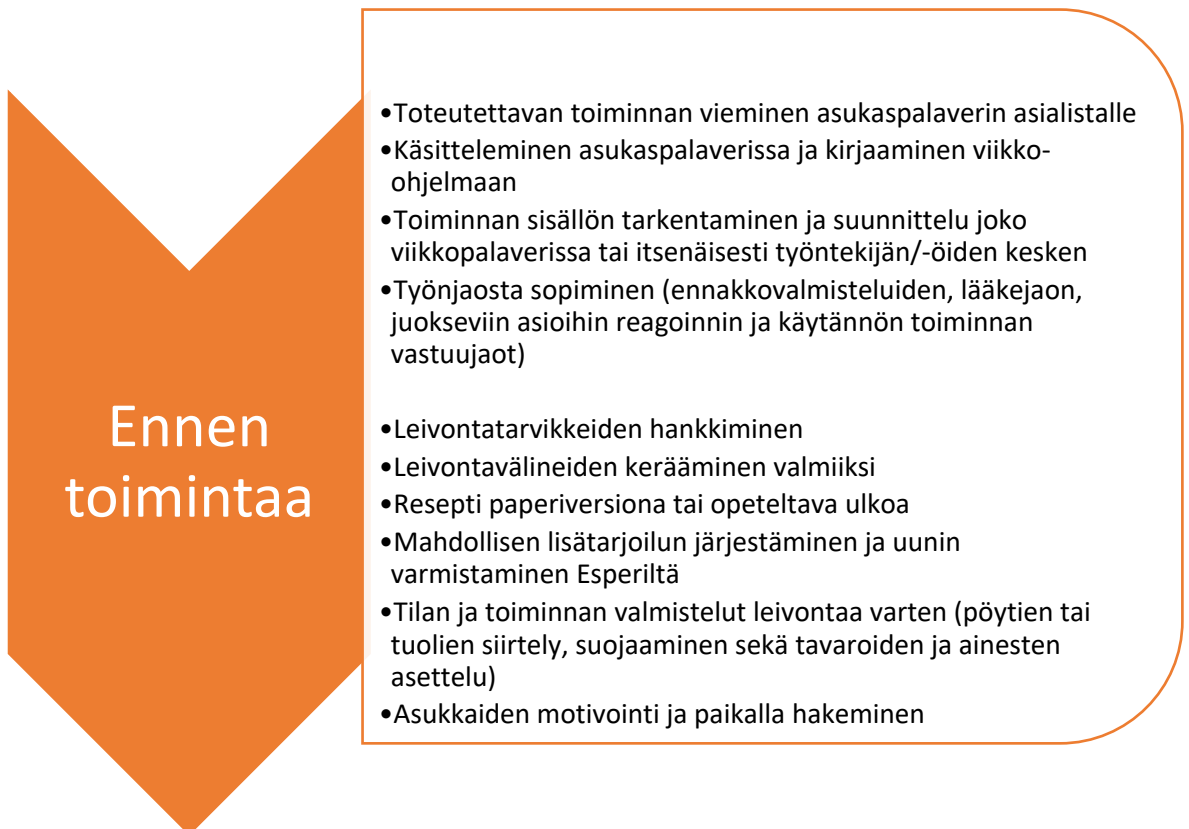
9.4 Päivätoimintojen mallinnukset

Opinnäytetyön tuloksena syntyi päivätoiminnan mallinnuskuvio (Liite 2). Kuvion sisältä löytyvät muun muassa mallinnettujen päivätoimintojen yksityiskohtaiset tiedot, niiden tehtävät ja huomiot, toiminnan toteutuksen prosessikaaviot ja tehtävälisterit. Seuraavassa kuviossa on esitelty esimerkkinä leivonnan toteutuksen prosessi.

Kuvio 11. Leivonnan toteutuksen prosessikaavio

Prosessista ilmenevät pääkohdat päivätoiminnan järjestämisestä. Siinä käydään läpi asukkaita koskevien asioiden lisäksi työryhmää koskevat asiat. Prosessit on pilkottu niitä koskevien tehtävien suhteen.

Kuvio 12. Leivonnan tehtävälisan ennen toimintaa-osio

Tehtävät on jaettu edelleen sen mukaan, että ovatko ne oleellisia ennen toimintaa, toiminnan aikana vai sen jälkeen. Kuviossa 12 kuvatut leivontaa ennen tapahtuvat tehtävät pitävät sisällään ohjaustyön lisäksi paljon suunnittelua ja valmisteluja. Kokonaisuudessaan leivonnan tehtävälista löytyy liitteestä 2. Prosesseihin liittyvät tehtävät vaihtelevat suuresti mallinnuksessa kuvattujen päivätoimintojen välillä. Kaikille päivätoiminnoille yhteisiä tehtäviä ovat esimerkiksi tiedonkululliset tehtävät, lääkehuolto ja toiminnan jälkeen tehtävät asiakaskirjaukset.

9.5 Arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoimintojen suunnittelun tukena käytettävä yleispohja

Jokaisesta mallinnetusta päivätoiminnasta yksinkertaistettiin arjen työtä tukevat tarkastuslistat, jotka löytyvät liitteestä 3. Idea arjen työtä selkeyttäviin listoihin syntyi yksikön esimiehen kanssa käydyissä keskusteluissa. Mallinnuksessa kuvataan päivätoimintoihin liittyviä tehtäviä mutta ne sisältävät paljon yksityiskohtaisia tehtäviä.

Leivonta	
	Käsittely asukaspalaverissa
	Kirjaaminen viikko-ohjelmaan
	Käsittely tiimipalaverissa (työvuorotarkastukset, työnjako)
	Ainesten hankintavastuu
	Leivonvälineistön kerääminen valmiiksi
	Toiminnan ohjaamisvastuu
	Asiakasvastuu
	Kahvi- ja tarjoiluvastuu
	Lääkevastuu ja päivystyspuhelin
	Paistamisvastuu
	Siivousvastuu (pöydät, lattia, välineistö, mahdolliset asukkaiden sotkeentuneet vaatteet)
	Asiakaskirjaukset ja raportointi

Kuvio 13. Leivonnan arjen työtä tukeva tarkastuslista

Tarkastuslistojen sisällöissä keskitytään päivätoiminnan tuottamisen kannalta kriittisiin kohtiin. Niiden tarkoitus on tarjota huomattavasti nopeammin hahmotettava päivätoiminnan tehtävien kokonaisuus. Palautetta listojen hyödyllisyydestä arjen työn tukena ei toistaiseksi ole. Tarkastuslistat ovat käyneet arvioitavana toimeksiantajalla ja niitä on kehitetty edelleen saadun palautteen mukaisesti. Tarkastuslistat voisivat toimia tulevaisuudessa esimerkiksi muistilistoina ja perehdytysmateriaalina esimerkiksi uusille työntekijöille tai sijaisille.

Idea päivätoimintojen suunnittelun tukena käytettävän yleispohjan valmistamisesta oli myös yksikön esimiehen kanssa käytyjen keskustelujen tulos. Yleispohja löytyi liit-

teenä 5. Se on yksinkertainen suunnittelupohja, johon voi kirjata perustiedot suunniteltavasta tai toteutettavasta päivätoiminnasta ja hahmotella sen suhteen tärkeitä tehtäviä ja huomioita.

Päivätoiminta (milloin, missä, yleiskuvaus)	
Yleistä muistettavaa Käsittely asukaspalaverissa Kirjaus viikko-ohjelmaan Työryhmän informointi	Erityishuomioita
Vastuualueet ja niiden jako	

Kuvio 14. Kuvakaappaus päivätoimintojen suunnittelun yleispohjasta

Yleispohja tulee työryhmän hyödynnettäväksi samaan aikaan mallinnuksen ja tarkastuslistojen kanssa. Se voisi myös toimia perehdytysmateriaalina tai kuntouttavan päivätoiminnan kehittämisen työkaluna.

10 Pohdinta

10.1 Tulosten tarkastelu

Sosiaali- ja terveysalojen uudistus muotoutuu rauhalliseen tahtiin. Toiminta kentällä etenee kuitenkin omaa vauhtiaan ja tuleva uudistus huomioidaan jalkautettavissa muutoksissa. Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää Ansajokosen kuntoutumisyksikön valmiutta kohdata palveluihinsa kohdistuvia muutostarpeita. Tätä tavoiteltiin päivätoiminnan mallintamisen kautta. Kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää arjen asiakastyön tukena, päivätoiminnan suunnittelussa ja kuntoutumisyksikössä tehtävän työn kehittämisessä.

Ansajokoksen kuntoutumisyksikön muuttaminen uusiin asiakas- ja työtiloihin merkitsee monia muutoksia. Yhteistyö vanhuspalveluja tarjoavan palveluntuottajan kanssa alkaa, kuntoutumisyksikön palvelu muuttuu tuetusta palveluasumisesta tehostetun tuen palveluasumiseksi ja päivätoimintojen järjestäminen uudistuu. Uudet tilat mahdollistavat nämä muutokset. Kansallisella tasolla on jo pitkään saavutettu hyviä tuloksia sosiaali- ja terveystalouden yhdistämisen kautta. Palveluiden kustannukset ja asiakkaiden sairaalahoitajaksot ovat vähentyneet. (THL 2013, 31.) Tulokset ovat tuttuja Ansajokoksen kuntoutumisyksikölle palveluasumisen ja kotikuntoutuksen integroinnin kautta saavutetun monipuolisen palvelurakenteen johdosta (Hyvinvointikertomus 2017-2020 2017, 10). Nyt käsillä oleva asiakas- ja työtilojen muutos on jatkumoa monimuotoisen palvelurakenteen ja kuntouttavan asiakastyön kehittämiseksi.

Tulosten perusteella Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnan järjestämisessä huomioidaan kuntoutuksen ja erityisesti mielenterveyskuntoutujille tarjottavan päivätoiminnan teoreettiset lähtökohdat. Yksikön arvot ja käytännön toimet kuntouttavan päivätoiminnan järjestämisessä pyrkivät matalan kynnyksen päivätoiminnan tarjoamiseen sekä omatoimisuuden ja itsenäisyyden tukemiseen (Martti, Rostila & Suikkanen 2003, 199-200).

Tuloksissa nousee esille kuntouttavan mielenterveystyön kaksijakoinen luonne: asiakastyö ja muut tehtävät. Mallinnus antaa työntekijöille mahdollisuuden tarkastella omaa työtään koskevia yksityiskohtia, kuten kuntouttavan päivätoiminnan suunnittelua ja mielenterveystyöhön liittyviä periaatteita. Johtamisen näkökulmasta mallinnus tarjoaa päivätoimintoja käsittelevän kokonaiskuvan, joka voi toimia esimerkiksi prosessi- tai henkilöstöjohtamisen kehittämisen tukena.

Päivätoiminnan mallintaminen kertoo sosiaalialan asiakastyön olevan monivaiheista. Työssä tulee samanaikaisesti huomioida monia toimintaan vaikuttavia tekijöitä ja huomioita.

10.2 Tulosten eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Tämän työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä toteutetun opinnäytetyön eri vaiheissa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Aluksi sovin toimeksiantajan edustajan kanssa kehittämistyön suorittamiseen liittyvistä ehdoista.

Seuraavaksi varmistin luvan osallistua havainnointiin ja työryhmän suostumisen ryhmähaastatteluihin. Kaikilla työryhmän edustajilla oli mahdollisuus kieltäytyä tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistumisesta ilman minkäänlaisia seuraamuksia. Tiedotin työryhmää tutkimuksesta saatekirjeellä hyvissä ajoin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan arvioida suhteessa siihen, miten yksityiskohtaisesti ja kattavasti tutkimuksen eri vaiheet on avattu. Tutkimuksen kuvauksen sopiminen yhteen tässä opinnäytetyössä esitetyn päivätoimintojen mallinnuksen kanssa tukee pätevyyttä. Aineistot muodostettiin lähtökohtaisesti niin, ettei ketään henkilöä voida tunnistaa niistä, joka on tutkimuksen eettisyyden kannalta merkittävää. Aineiston analyysissä jäsentelyyn ja tulosten tulkintaan liittyvien perusteiden esittely sekä niiden asianmukainen avaaminen tukevat tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227-228.) Yksi merkittävä tekijä koko opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden suhteen on kokemattomuuteni vastaavista tehtävistä, koska aineiston kerääminen ja analysointi oli minulle uutta. Pyrkimykseni oli toimia parhaalla mahdollisella tavalla opintojen ja lähdemateriaalin pohjalta.

Mielestäni havainnointi ja avoin ryhmähaastattelu olivat sopivia menetelmiä tähän opinnäytetyöhön. Jälkikäteen ajateltuna olisin muistiinpanojen tekemisen lisäksi nauhoittanut tapaamiset. Koin olevani tapaamisissa hyvin kiireinen muistiinpanojen kirjaamisen suhteen ja nauhoittamisen kautta olisin voinut keskittyä esimerkiksi haastattelutilanteiden vuorovaikutukseen paremmin.

Analyysin tuloksena valmistunut päivätoimintojen mallinnus, arjen työtä tukevat tarkastuslistat ja päivätoimintojen suunnitteluun tarkoitettu yleispohja olivat Ansajokokosen työryhmältä saadun palautteen perusteella luotettavia ja päteviä. Tein palautteen pohjalta korjauksia vääriin termeihin sekä tarkennuksia päivätoimintojen tehtävälis-toihin ja arjen työtä tukeviin tarkastuslistoihin. Hyödyllisyyttä kommentoitiin rohkaisevasti esittäen, että tuottamani materiaali voisi toimia esimerkiksi perehdytysmateriaalina.

10.3 Jatkotutkimus

Tulokset eivät kerro siitä antoiko opinnäytetyö työkaluja muutostarpeisiin vastaamiseen. Tämän johdosta olisikin mielekästä toteuttaa kyselytutkimus päivätoiminnan

mallintamisen hyödyllisyydestä esimerkiksi vuosi muuton toteutumisen jälkeen. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella työryhmän kokemuksia päivätoiminnan mallintamisen hyödyllisyydestä päivätoiminnan käynnistämisessä ja toteuttamisessa uusissa asiakas- ja työtiloissa.

Työntekijöiden kokemukset muutostilanteessa heille suunnatuista tukitoimista voisi olla toinen jatkotutkimuksen aihe. Tutkimuksessa voitaisiin keskittyä siihen, miten An-sajokoksen työryhmälle tarjotut monimuotoiset tukitoimet ovat palvelleet muutokseen valmistautumista, sen toteuttamista ja toiminnan käynnistämistä uusissa tiloissa. Päivätoimintojen mallintaminen olisi silloin osa suurempaa tukitoimien kokonaisuutta. Tällaisesta tutkimuksesta saataisiin tietoa esimerkiksi muutosjohtamisen kehittämisen tueksi.

Lähteet

- Aaltonen, P., Hämäläinen, V., Ikävalko, H., Mantere, S. & Teikari, V. 2006. Organisaation strategian toteuttaminen. Helsinki: Edita.
- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi.
- Curzon, S. 2006. Managing change. A how-to-do-it manual for librarians. New York: Neil-Schuman Publishers.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hannukkala, M., Heiskanen, T., Karila-Hietala, R., Sterngård, E. & Wahlbeck, K. 2014. Mielenterveys elämäntaitona. Mielenterveyden ensiapu 1. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Heikkilä-Tammi, K., Manka, M-L. & Nuutinen, S. 2011. Muutosjohtaminen kunnassa. Henkilöstöhallinnan järjestelmän uudistuminen työhyvinvoinnin haasteena. Ilmestynyt teoksessa Työelämän tutkimuspäivät 2010. Tampere: Työelämän tutkimuskeskus. Viitattu 9.12.2018. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65667/tyoelaman_tutkimuspaivat_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=126
- Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2008. Mieli ja terveys. Helsinki: Edita Prima.
- Henkilöstön valmennus. 2018. SKCCC:n verkkosivut. Viitattu 25.12.2018. <https://www.skccc.fi/10>
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.
- Honkanen, H. 2006. Muutoksen agentit. Muutoksen ohjaaminen ja johtaminen. Helsinki: Edita.
- Honkanen, H. 2012. Osallisuuden edistäminen kehittämisprosessissa. Etnografisen lähestymistavan mahdollisuudet. ePooki 9/12. Viitattu 6.12.2018. <http://www.oamk.fi/epooki/2012/piiriltae-yliopiston-kautta-siviiliin-dosentti-merja-nikkose/>
- Honkakoski, A., Kinnunen, P., Raappana, M. & Vuorijärvi, P. 2015. Palveluohjaus. Avain asiakastyöhön ja palveluhallintoon. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 39. Viitattu 10.12.2018. http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisu/julkaisusarja/julkaisu_39_palveluohjaus
- Hyvinvointikertomus 2017-2020. 2017. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 28.11.2018. <http://www.sodankyla.fi/Documents/Tietoa%20Sodankyl%C3%A4st%C3%A4/Kuntainfo/Laaja%20hyvinvointikertomus%202017-2020.pdf>

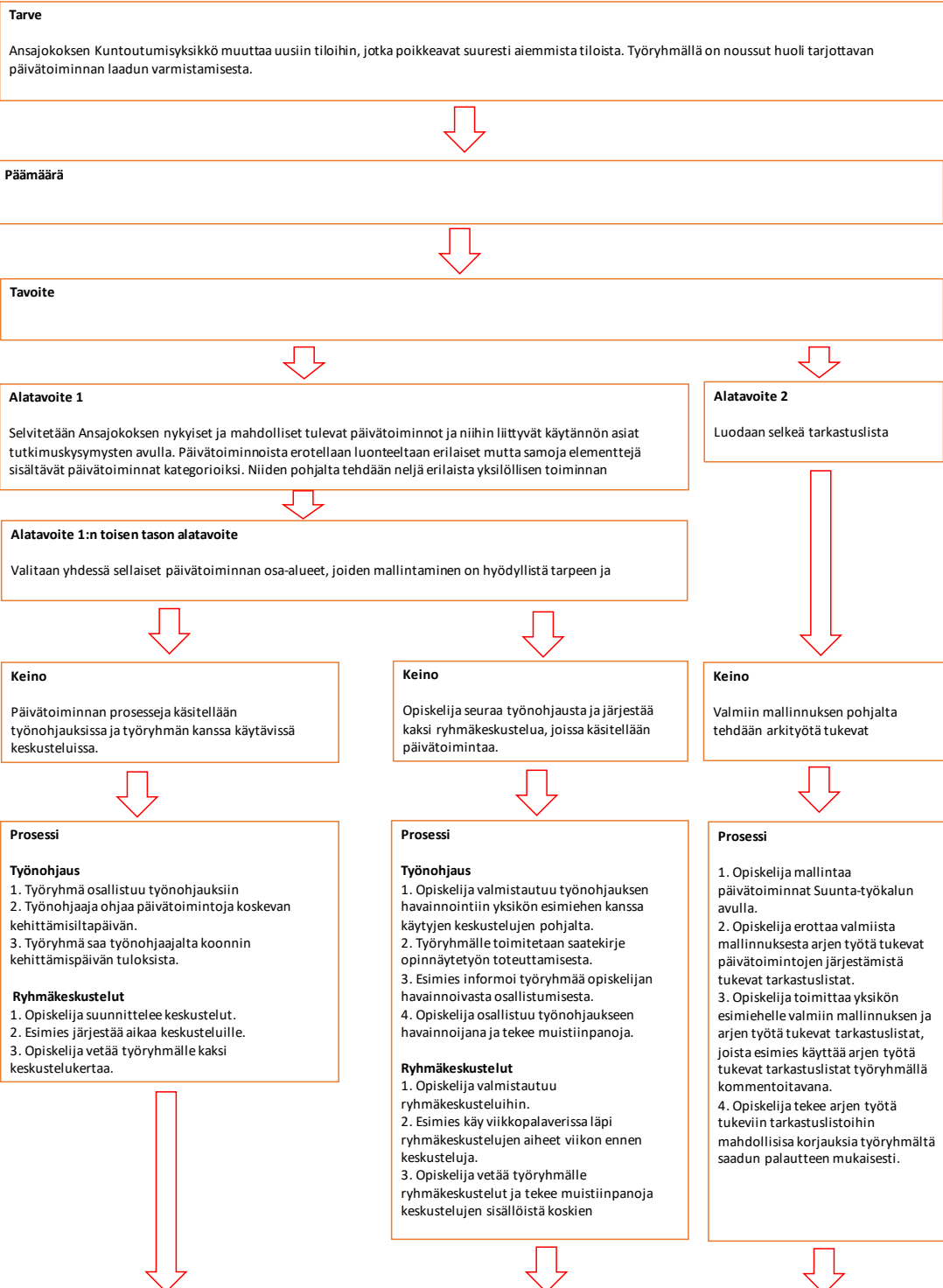
- Ihalainen-Tamlander, N. 2016. Uudistuvat menetelmät mielenterveysongelmiin liittyvän stigman vähentämisessä. Viitattu 01.01.2019. http://www.utu.fi/fi/yksikot/med/yksikot/hoitotiede/tapahtumakalenteri/Documents/MT_teemapv_2016/MT_IhalainenTamlander_2016.pdf
- Innokylä. 2018. Suunta – toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu. Viitattu 28.11.2018. <https://www.innokyla.fi/web/malli109830>
- Jong, T., Mattila-Holappa, P., Mockatto, Z., Nielsen, K., Pahkin, K., Widerszal-Bazyl, M. & Wiezer, N. 2011. Mielekäs muutos. Kuinka tukea työntekijän hyvinvointia organisaatiomuutoksen aikana. Hyvinkää: Suomen Printman.
- Juuti, P. & Virtanen, P. 2009. Organisaatiomuutos. Keuruu: Otava.
- Kiijärvi-Pihkala, M. 2011. Liikkuva-hankkeen arviointi. Viitattu 25.12.2018. <http://www.nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2016/07/liikkuva-hankkeen-arviointi.pdf>
- Koskisuu, J. 2004. Eri teitä perille. Mitä mielenterveyskuntoutus on?. Helsinki: Edita prima.
- Kotter, J., Rathgeb, H. & Lustig, E. 2008. Jäävuoremme sulaa. Muutos ja menestyminen kaikissa olosuhteissa. Helsinki: WSOY.
- Kuntoutumisyksikkö Ansajokos. 2018. Ansajokoksen internetsivut. Viitattu 28.11.2018. <http://www.sodankyla.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/Pages/Kuntoutumisyksikk%C3%B6-Ansajokos.aspx>
- Kuhanen, C. & Oittinen, P. 2010. Kehitystehtävät ja elämänkriisit. Teoksessa Mielenterveyshoitotyö. Helsinki: WSOY.
- Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Fenomegrafinen lähestymistapa. Väitöskirja. Viitattu 2.5.2018. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0224-5/urn_isbn_978-952-61-0224-5.pdf
- Laitinen, M. 2008. Valta ja asiakaslähtöisyys viranomaiskohtaamisissa. Lahtelaisten asiakkaiden kertomuksia työttömyyden ajalta. Väitöskirja. Viitattu 20.12.2018. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76488/lisuri00081.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- L731/1999. Suomen perustuslaki. Viitattu 20.12.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- L1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 20.12.2018. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- L1116/1999. Mielenterveyslaki. Viitattu 20.12.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116#L1P4>
- Martti, S., Rostila, I. & Suikkanen, A. 2003. Päivä kerrallaan ihmisenä ihmiselle. Päivä- ja työtoiminnan hyviä käytäntöjä ja kehittämistarpeita. Avustustoiminnan raportteja 6. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Mitä coaching on?. 2018. Business Coaching Instituten internetsivut. Viitattu 25.12.2018. <http://www.bci.fi/mita-coaching-on/>

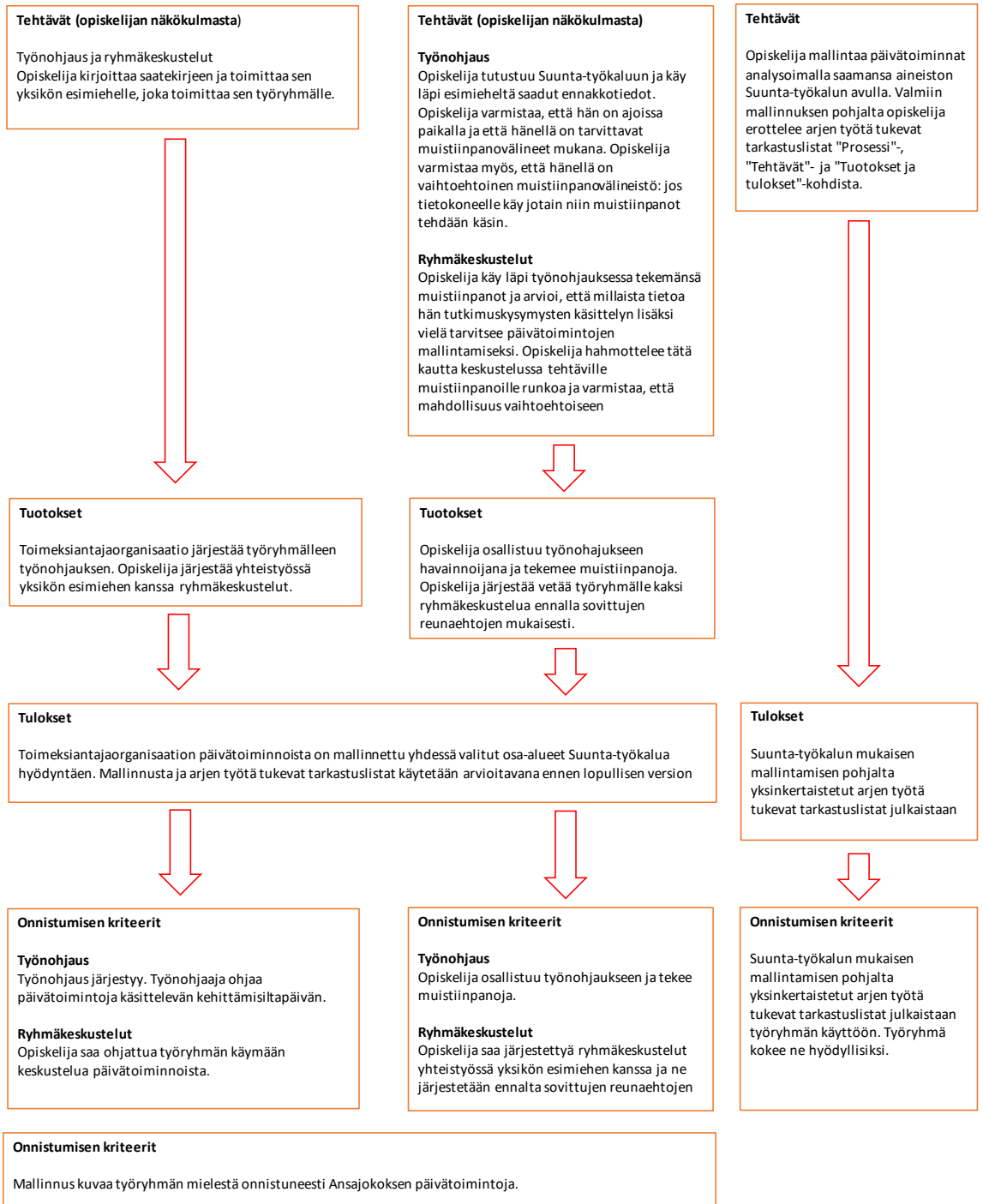
- Moilanen, K., Ojasalo, K., & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma.
- Mielenterveyden käsi. 2018. Suomen Mielenterveysseuran materiaali. Viitattu 10.12.2018. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet/mielenterveyden-k%C3%A4si>
- Mitä mielen terveys on?. 2018. Suomen Mielenterveysseuran internetsivut. Viitattu 28.11.2018. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta/strategia/mit%C3%A4-mielen-terveys>
- Pahkin, K. & Vesanto, P. 2013. Organisaatio. Työntekijän näkökulmasta. Työterveyslaitos. Viitattu 6.12.2018. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134886/organisaatiomuutos%20ty%C3%B6ntekij%C3%A4n%20n%C3%A4k%C3%B6kulmasta.pdf?sequence=1>
- Peltonen, T. 2007. Johtaminen ja organisointi. Teemoja, näkökulmia ja haasteita. Keuruu: Otava.
- Peavy, R. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien Kustannus.
- Pirkola, S. & Sohlman, B. 2005. Mielenterveysatlas. Tunnuslukuja Suomesta. Viitattu 01.01.2019. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75445/MielenterveysAtlas2005.pdf?sequence=1>
- Puhakka, S. 2018. Sote-uudistus on edelleen huteralla pohjalla – hallituksen vastine ei vakuuta. Lehtiartikkeli. Viitattu 28.11.2018. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3916589-kommentti-sote-uudistus-on-edelleen-huteralla-pohjalla-hallituksen-vastine-ei-vakuuta>
- Projektin suunnittelu ja toteuttaminen. 2018. Toimeksi.fi:n internetsivut. Viitattu 25.12.2018. <https://www.toimeksi.fi/kansalais-ja-yhdistystoimijoille/projektin-suunnittelu-ja-toteuttaminen/>
- Shuttleworth, M. & Wilson, L. 2018. Qualitative research design. Artikkel. Viitattu 10.12.2018. <https://explorable.com/qualitative-research-design>
- Silén, P. 1995. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Kahden yrityksen kulttuurimuutosprosessin ja TQM-järjestelmän Soveltamisen tarkastelu. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sodankylän kunta. 2017. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017. Viitattu 28.11.2018. <http://www.sodankyla.fi/Documents/P%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksen-teko%20ja%20hallinto/Tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202016.pdf>
- SOSTE. Kehittäminen ja arviointi järjestöissä. Viitattu 25.12.2018. <https://www.soste.fi/uncategorized/kehittaminen-ja-arviointi-jarjestoissa/>
- Soukainen, U. 2015. Ohjelman käyttöönotto kunnissa. Turun esimerkki. Ilmestynyt verkkojulkaisussa Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen muotoihin. Viitattu 25.12.2018. <https://blog.edu.turku.fi/varhaisliikkunta/files/2016/01/Ilo-KasvaaLiikkuen-asiakirjan-artikkelikooste-final.pdf#page=88>
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita.

- Suominen, S. & Tuominen, M. 2007. Palveluohjaus. Portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Profami.
- THL. 2013. SOTE-uudistuksen vaikutusten alustava arviointi. Viitattu 10.01.2019. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114788/SOTE-uudistuksen%20vaikutusten%20alustava%20arviointi.pdf?sequence=1>
- Tuomivaara, T. 2005. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Artikkel. Viitattu 10.12.2018. <http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>
- Uusitalo, H. 1998. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.
- Valpola, A. 2004. Organisaatiot yhteen. Muutosjohtamisen käytännön keinot. Helsinki: Sanoma pro.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.
- Virkola, E. 2014. Toimijuutta, refleksivisyyttä ja neuvotteluja. Muistisairaus yksinasuvan naisen arjessa. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in education, psychology and social research 491. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Rissanen, P. 2007. Skitsofreniasta kuntoutuminen. Pori: Mielenterveyden keskusliitto.

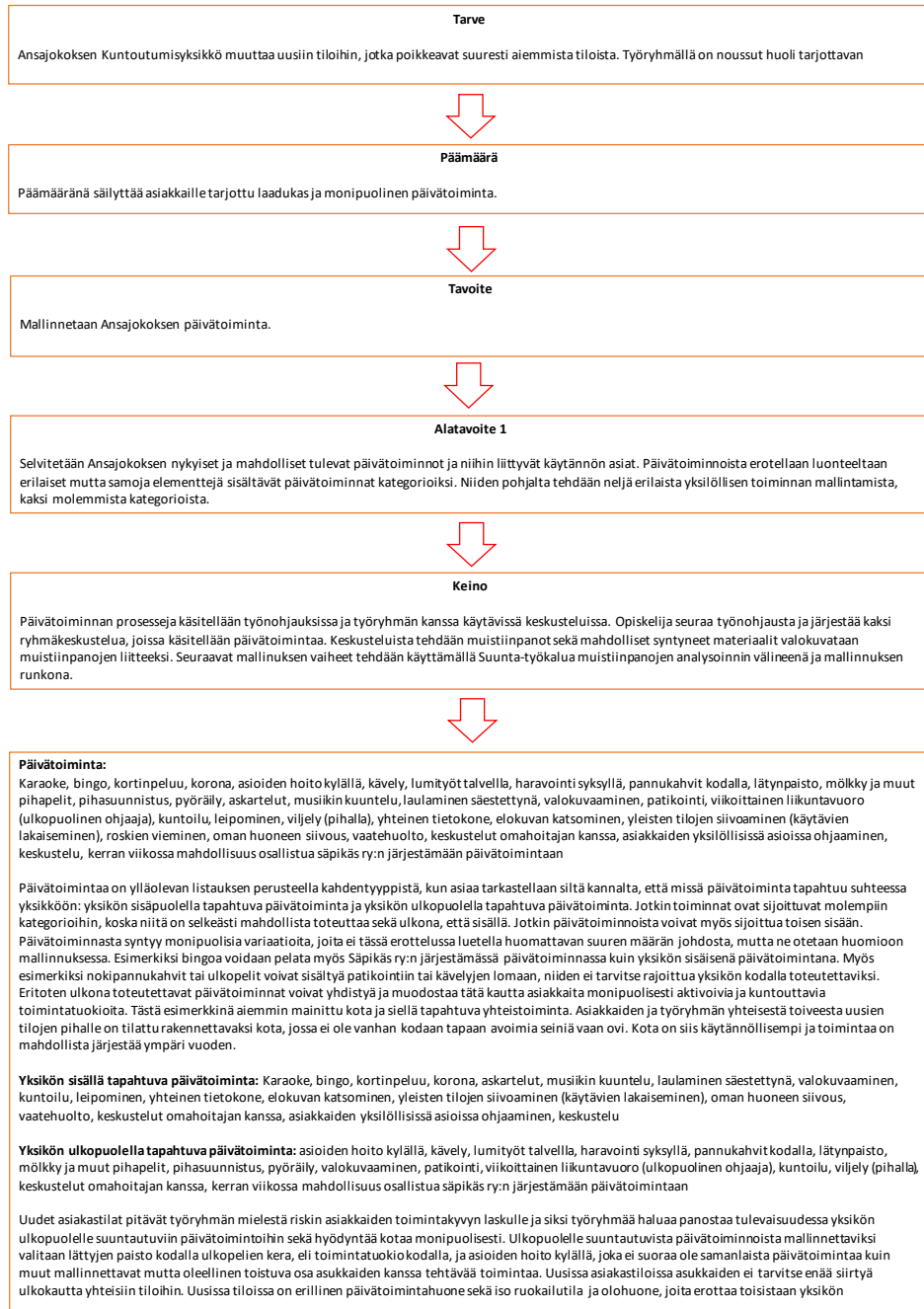
Liitteet

Liite 1. Mallinnussuunnitelma

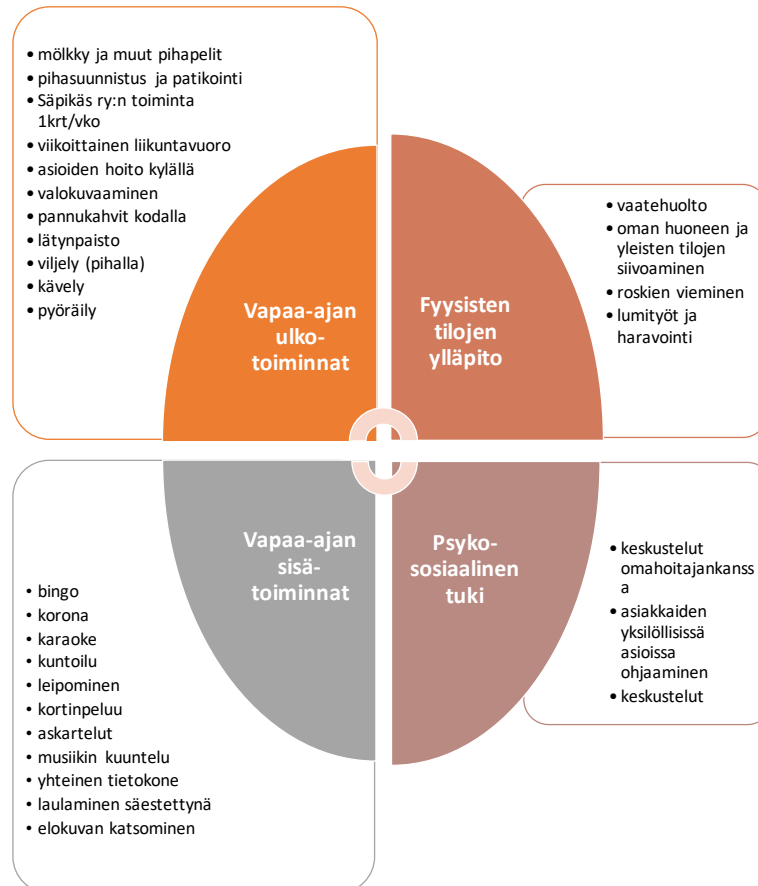

Liite 2. Päivätoiminnan mallinnus

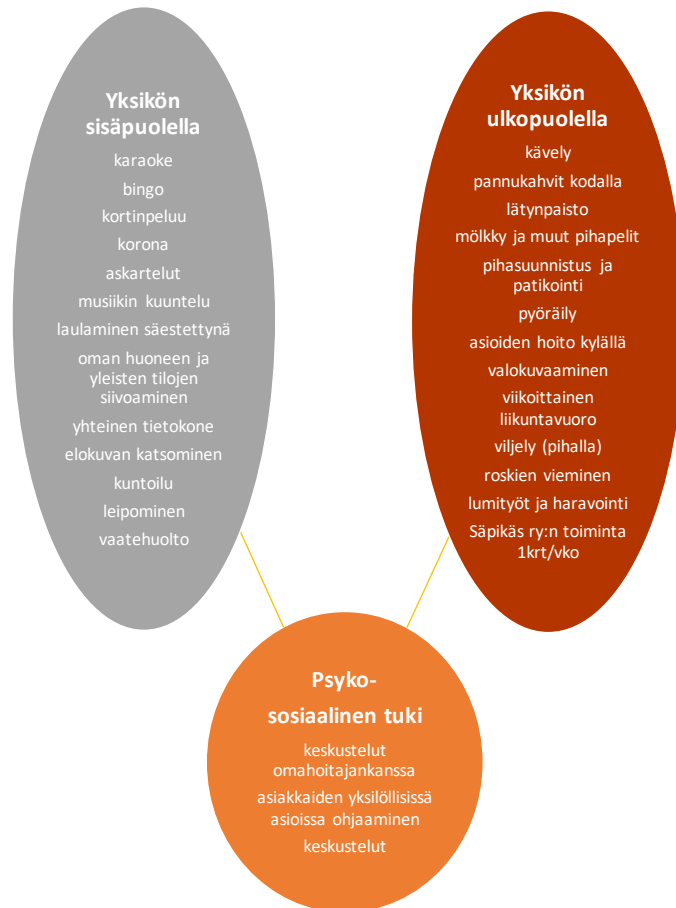

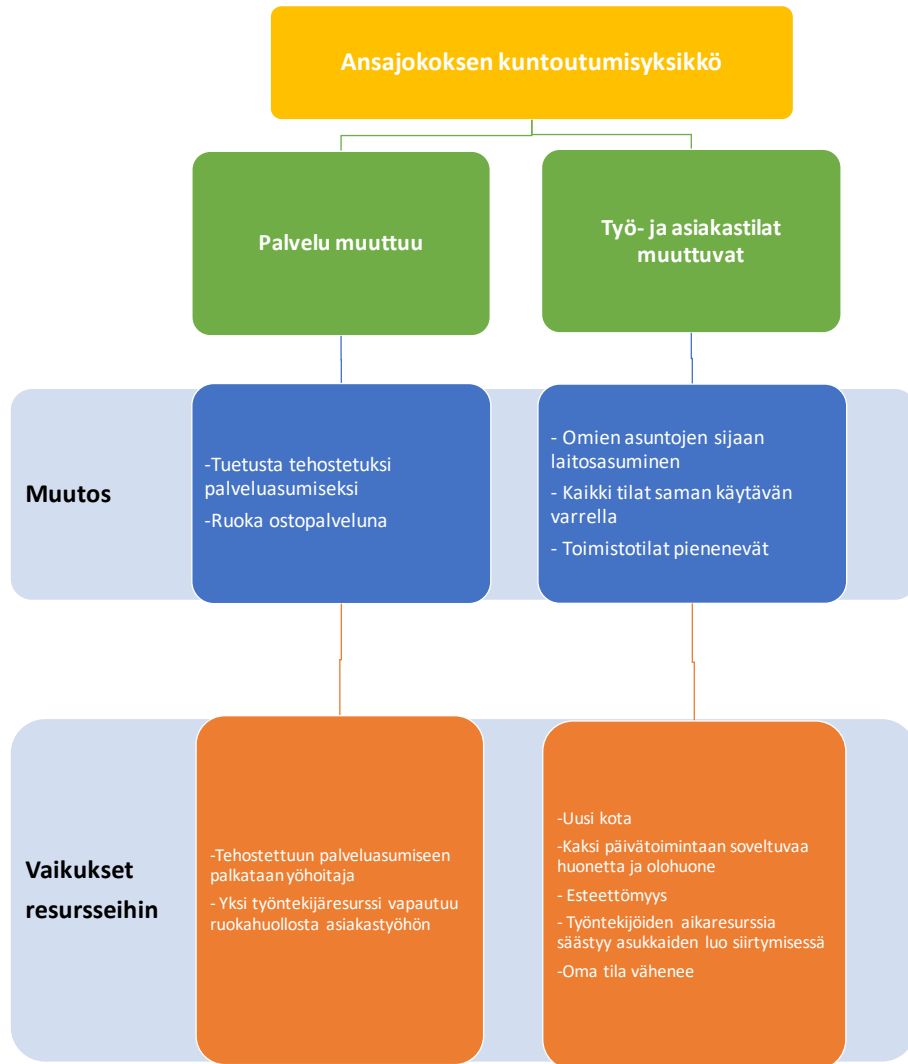
Ansajokoksen kuntoutumisyksikön päivätoiminnot

Yksikön ulkoiset ja sisäiset päivätoiminnot

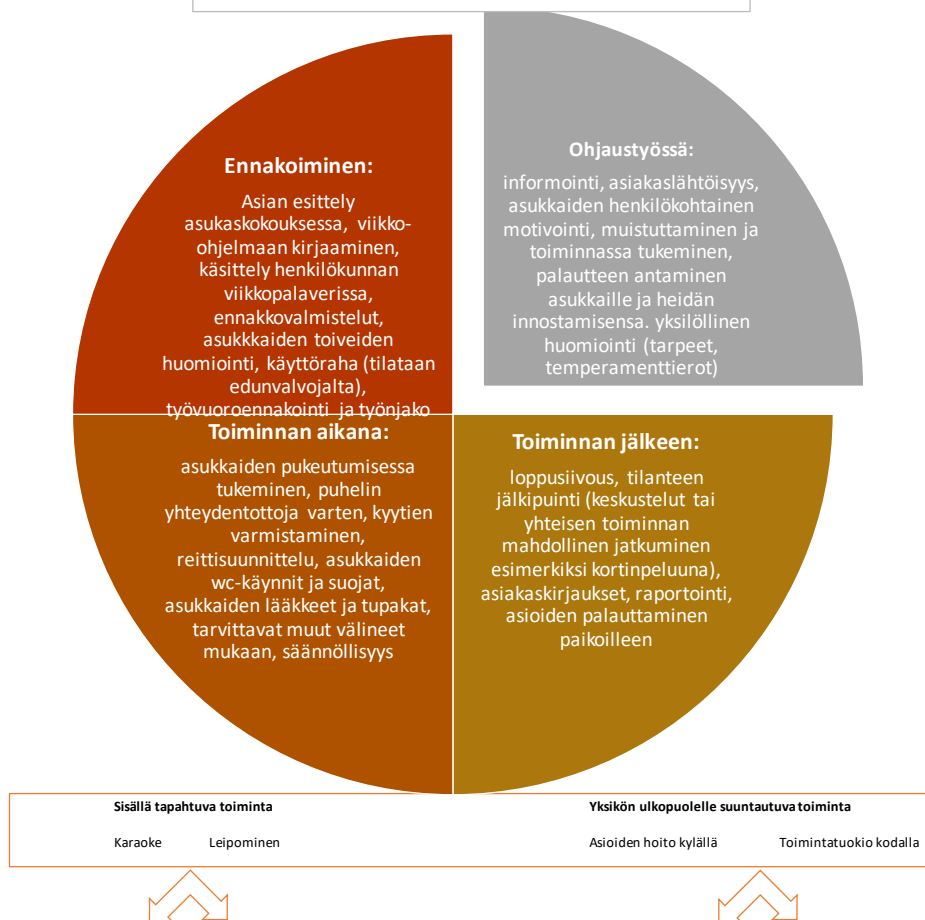

Muutosten vaikutukset resursseihin

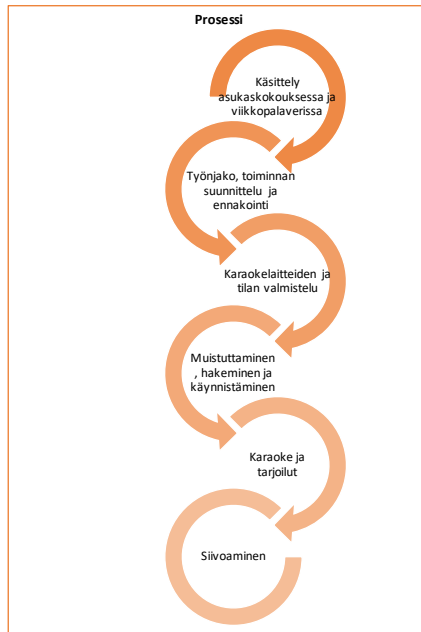

<p>Ennakoiminen: Asian esittely asukaskokouksessa, viikko-ohjelmaan kirjaaminen, käsittely henkilökunnan viikkopalaverissa, ennakkovalmistelut, asukkaiden toiveiden huomiointi, käyttöraha (tilataan edunvalvojalta), työvuoroennakointi ja työnjako, säännöllisyys</p> <p>Toiminnan aikana: asukkaiden pukeutumisessa tukeminen, puhelin yhteydentottoja varten, kyytien varmistaminen, reittisuunnittelu, asukkaiden wc-käynnit ja suojat, asukkaiden lääkkeet ja tupakat, tarvittavat muut välineet mukaan,</p> <p>Ohjaustyössä: informointi, asiakaslähtöisyys, asukkaiden henkilökohtainen motivointi, muistuttaminen ja toiminnassa tukeminen, palautteen antaminen asukkaille ja heidän innostamisensa, yksilöllinen huomiointi (tarpeet, temperamenttiero)</p> <p>Toiminnan jälkeen: loppusiivous, tilanteen jälkipuinti (keskustelut tai yhteisen toiminnan mahdollinen jatkuminen esimerkiksi kortinpeluuna), asiakaskirjaukset, raportointi, asioiden palauttaminen paikoilleen</p> <p>Asiakkailla on mahdollisuus valita osallistuvatko he päivätoimintaan, kaikki on vapaaehtoista. Ansajokoksen arvoihin yksilöllisyyden suhteen kuuluu jokaisen hyväksyminen sellaisena kuin he ovat, eli heille annetaan tilaa etsiä oman näköistään elämää ja heidät kohdataan aina yksilöllisesti. Asukkailla on oikeus osallistua päivätoimintaan omilla ehdoillaan, mikä taas tarkoittaa sitä, että joku toinen saattaa haluta esimerkiksi enemmän tarkkailla kun taas toinen haluaa osallistua. Kaikkia kannustetaan osallistumaan toimintaan omien voimavarojen puitteissa. Asukkaat halutaan mukaan päivätoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, heidän toiveitaan kuunnellaan ja kunnioitetaan päivätoiminnan järjestämisessä. Päivätoiminnan sisältö voi kummata asukaskokouksesta, asukkaan esittämästä toiveesta, työryhmän tai sen jäsenen ehdotuksesta. Päivätoimintaa järjestetään kuitenkin säännöllisesti ja jotkin päivätoiminnot ovat toistuvia. Ennen toimintaa on tärkeää motivoida asukkaita osallistumaan toimintaan. Asukkaita muistutetaan toiminnasta aktiivisesti osana perustyötä, mutta erityisesti toiminnan lähestyessä muistuttaminen ja motivointi lisääntyvät. Toiset tulevat paikalle itsenäisesti mutta osa asukkaista tarvitsee työntekijän henkilökohtaista muistuttamista ja paikalle hakemista, jotta he saadaan osallistettua toimintaan. Päivätoiminnassa</p>
--

Päivätoiminnan toteuttamisen tehtäviä ja huomioita

Karaoke

Prosessista

Kaikki toteutettavat päivätoiminnot käsitellään asukaskokouksessa ja tiimipalaverissa. Toiminta lisätään keskuskäytävällä nähtävillä olevaan viikko-ohjelmaan.

Tiimipalaverissa tehdään työnjako karaoken pitämiseen liittyvien tehtävien tai suunnittelun suhteen. Työnjaollisia vastuita ovat esimerkiksi se, että kuka työntekijöistä vastaa lääkkeiden antamisesta. Asukkaiden lääkkeiden antaminen on hyvin yksilöllistä, joillakin asiakkaila on lääkkeidenotto neljä kertaa päivässä. Tähän vastuuseen voi yleisesti kuulua liikkumisvalmius juoksevista tehtävistä ja päivystyspuhelimeen vasta. Karaokelaitteet pitää varmistaa ja niiden toimivuus on hyvä tarkastaa. Jos joku asukkaista haluaa toimia karaokaisäntänä tai -emäntänä, niin se voidaan pyrkiä toteuttamaan, mutta joka tapauksessa on hyvä sopia kenellä on vastuu teknisestä puolesta karaoken aikana. Asiakkaiden motivoiminen tukemiseksi karaoken aikana voidaan järjestää esimerkiksi kahvit. Kahvien ja muiden tarjoilujen ennakoimiseksi täytyy sopia kuka hoitaa niihin liittyvät käytännön tehtävät.

Ennen itse toimintaa tila täytyy järjestellä toimintaan sopivaksi. Tv:n ja karaokelaitteiden toimivuus pitää tarkastaa. Itse toiminnan vetäminen pitää sisällään monia pieniä tehtäviä kuten kappaleiden vaihtaminen, asukkaiden tasapuolisesta osallistumisesta huolehtiminen, mahdollisen tarjoilun hoitaminen ja lääkkeiden tai tupakoiden antaminen. Kun toiminta päättyy tila siivotaan ja

Leipominen

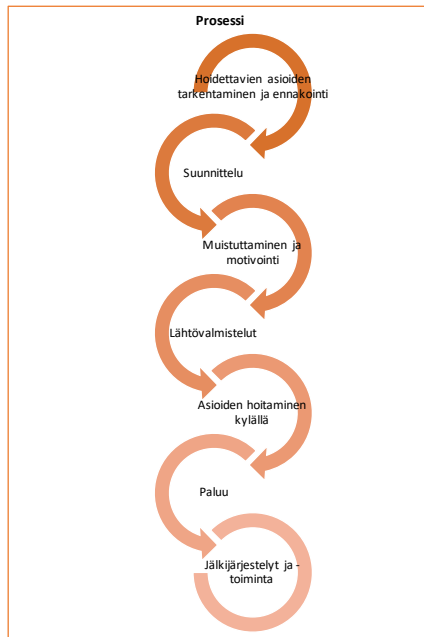
Prosessista

Kaikki toteutettavat päivätoiminnot käsitellään asukaskokouksessa ja viikkopalaverissa. Toiminta lisätään keskuskäytävällä nähtävillä olevaan viikko-ohjelmaan.

Leivonnassa ennakoitavia työnjaollisia vastuita ovat esimerkiksi leivonta-ainesten hankinta ja varmistaminen toiminnan yhteydessä. Leivonnasta riippumatta tarvitaan ainakin välineistö (esim. kulhot, pellit, lastat ja kauhat, leivinpaperi, mitat) sekä kuiva- ja märkäaineet. Uunin käytön mahdollisuus tulee varmistaa Esperiltä. Osan valmisteluista, kuten välineistön kerääminen, voidaan hoitaa yövuoron aikana. Kuiva- ja märkäaineiden hankinta täytyy ennakoita. Leivonta-päivätoiminnan ohjaamisesta sovitaan työvuorossa olevien kesken etukäteen. Leiponnin jälkeen on luonnollista nauttia työn tuloksista, joten vastuu kahvitarjoiluista on hyvä olla selkeä. Kaikessa järjestettävässä toiminnassa, joka sitoo välittömän työntekijäresurssin, tulee myös varmistaa vastuut lääkkeiden jakamisesta ja toiminnan aikana syntyvien juoksevien asioiden hoitamisesta.

Ennen leivontaa varmistetaan, että kaikki tarvittavat välineet ovat käsillä sekä motivoidaan asukkaat osallistumaan. Jos leivonta vaatii paistamista niin se täytyy käydä hoitamassa Esperin puolella. Toiminnan päättyttyä leivonnasta syntyneet jäljet siivotaan ja käytetyt välineet toimitetaan oikeisiin paikkoihin.

Asioiden hoito kylällä

Prosessista

Kylällä hoidettavat asiat vaihtelevat. Kyseessä voi olla esimerkiksi normaali ruokakauppareissu, jonkin käytötavaran hankinta tai apteekki. Tästä syystä onkin tarpeen käydä läpi mistä erityisestä syystä asioilla täytyy käydä. Esimerkiksi jos täytyy käydä pankissa niin silloin pankin asioinnin aukioloaika vaikuttaa toiminnan järjestämiseen. Asiat nostetaan esille niin asukkaan kanssa kuin viipalaverissa kun asukkaita käydään omahoitaja-vetoisesti läpi.

Kylälle suunnattaessa on hyvä suunnitella esimerkiksi reitti etukäteen, että asioiden hoitaminen sujuu jouhevasti. Myös kuljetuksen järjestäminen voi olla tarpeen ja se tulee varmistaa ennen toiminnan järjestämistä. Monilla asukkaista on edunvalvoja, joten myös rahat kuluihin tulee hakea etukäteen.

Asukkaiden muistuttaminen ja motivointi on hyvin tärkeää tämän tyyppisten toimintojen suhteen. Suurella osalla asukkaita on suuria haasteita tarttua ja pysyä kiinni yhteiskunnan toiminnoissa, joita kylällä hoidettavat asiat joko ovat tai sivuavat.

Ennen kylälle lähtemistä tulee varmistaa, että mukaan lähtevien asukkaiden lääkkeet, rahat ja tupakat ovat mukana. Tulee myös varmistaa, että mukaan tulee puhelin tai puhelimet yhteydenpitoa varten. Asukkaiden yksilöllisistä tarpeista johtuen voi olla tarpeen varmistaa esimerkiksi wc-käynti tai suojien päälle laittaminen ennen lähtöä. Lähdössä tulee huomioida asukkaiden asianmukainen pukeutuminen ja mahdollinen avustaminen pukeutumisessa. Asiakohtaiset tehtäväsiällöt vaihtelevat suuresti yksilöiden toimintakyvyn suhteen. Toiset asukkaat osaavat arvioida esimerkiksi paremmin ruokaostoksensa sisältöä kun toisilla taas voi olla tapana painottaa ostoksiaan liian yksipuolisesti. Joskus hoidettava asia voi olla asukkaan toimintakyvyn suhteen haasteellinen ja tällöin yksilöllisen tuen merkitys korostuu.

Toimintatuokio kodalla (lätyt, kahvit ja mөлky)

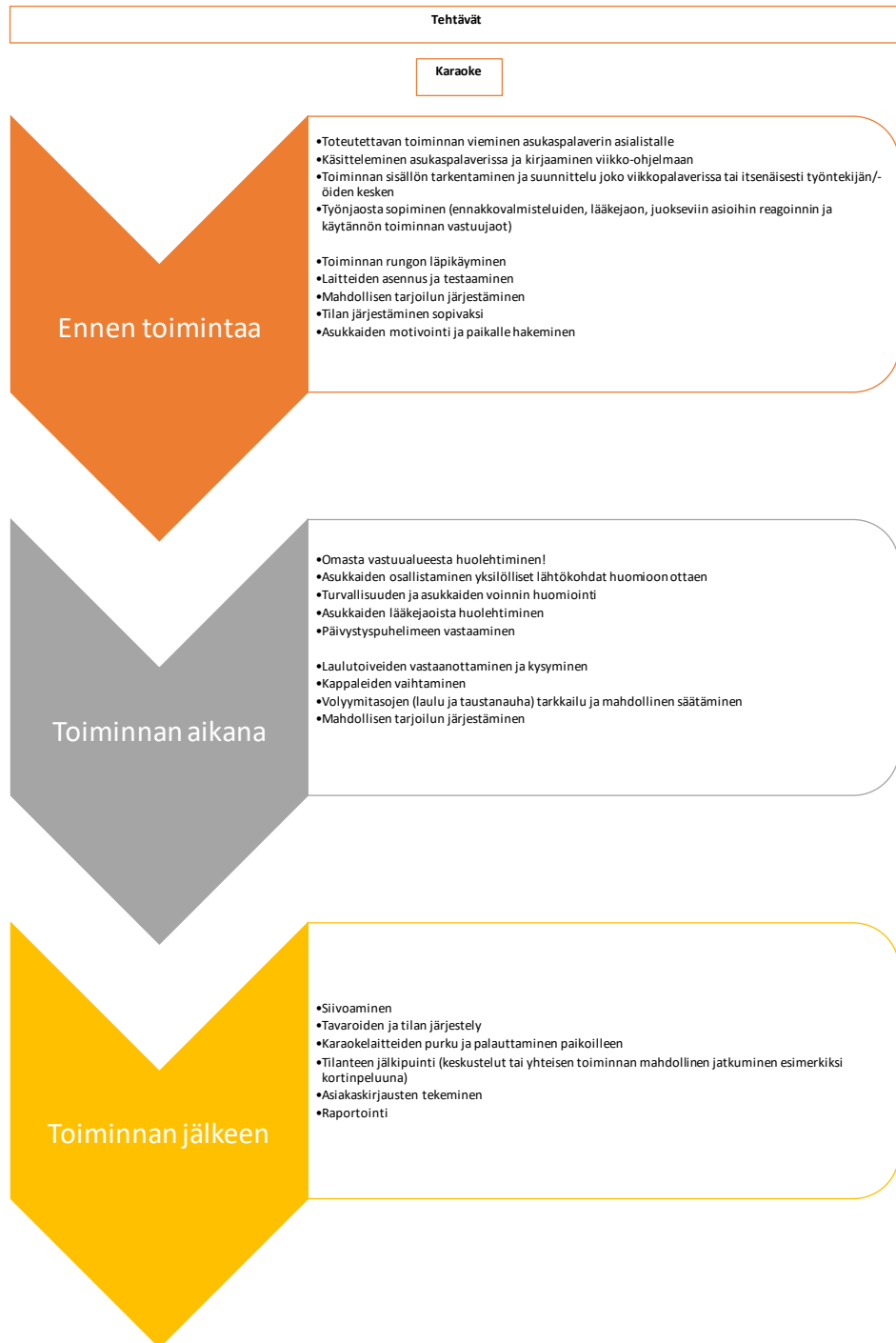

Prosessista

Kodalla toteutettava toiminta nostetaan esille asukaskokouksessa ja viikkopalaverissa. Toiminta kirjataan viikko-ohjelmaan. Kodalla tapahtuva toiminta olisi tulevaisuudessa luonteeltaan säännöllistä, jolloin toiveita vaihtelevista sisällöistä pyritään ottamaan huomioon kun niitä ilmenee. Kodalla tapahtuviin toimintoihin halutaan osallistaa myös kotikuntoutujat, joten heidän informointi tulee ennakoita.

Kun suunnitellaan tätä käytännön toimintaa jaetaan vastuut ainakin lätyjen paistamisesta, asukkaiden osallistamisesta ja huomioimisesta, pihapelin vetämisestä ja loppujärjestelyistä. Tavaroiden valmiiksi kerääminen (taikina tai taikina-ainekset, kahvipannu, paistinpannu, mөлky) voidaan hoitaa esimerkiksi yövuoron aikana valmiiksi, jotta päivävuorolle jää aikaa asukkaiden motivoimiseen ja toiminnan valmisteluun.

Ennen toiminnan käynnistämistä asukkaita motivoidaan yksilöllisesti toimintaan osallistumisessa ja toimintaa varten tarvittavat välineet viedään kodalle. Vastuualueet kodalla toimissa ovat selkeitä ja niitä noudatetaan. Toiminnan päättyessä kodan alue siistitään ja käytetyt välineet toimitetaan takaisin oikeisiin paikkoihin.

Leivonta

Ennen toimintaa

- Toteutettavan toiminnan vieminen asukaspalaverin asialistalle
- Käsittelyminen asukaspalaverissa ja kirjaaminen viikko-ohjelmaan
- Toiminnan sisällön tarkentaminen ja suunnittelu joko viikkopalaverissa tai itsenäisesti työntekijän/-öiden kesken
- Työnjaosta sopiminen (ennakkovalmisteluiden, lääkejaon, juokseviin asioihin reagoinnin ja käytännön toiminnan vastuujaoit)
- Leivontatarvikkeiden hankkiminen
- Leivontavälineiden kerääminen valmiiksi
- Resepti paperiversiona tai opetetava ulkoa
- Mahdollisen lisätarjoilun järjestäminen ja uunin varmistaminen Esperilta
- Tilan ja toiminnan valmistelut leivontaa varten (pöytiä tai tuolien siirtely, suojaaminen sekä tavaroiden ja aineiden asettelu)
- Asukkaiden motivointi ja paikalla hakeminen

Toiminnan aikana

- Omasta vastuualueesta huolehtiminen!
- Asukkaiden osallistaminen yksilölliset lähtökohdat huomioonottaen
- Turvallisuuden ja asukkaiden voinnin huomiointi
- Asukkaiden lääkejaoista huolehtiminen
- Päivystyspuhelimeen vastaaminen
- Leivonnassa käytettävien määrien varmistaminen
- Työvaiheissa ohjaaminen
- Mahdollisen tarjoilun järjestäminen
- Paistamiseen liittyvät tehtävät

Toiminnan jälkeen

- Siivoaminen ja tavaroiden järjestely
- Yli jääneiden leivonnaisten asianmukainen säilyttäminen
- Tilanteen jälkipuinti (keskustelut tai yhteisen toiminnan mahdollinen jatkuminen esimerkiksi kortinpeluuna)
- Asiakaskirjausten tekeminen
- Raportointi

Asioiden hoito kylällä

Ennen toimintaa

- Keskustellaan asia asukkaan kanssa ja mahdollinen läpikäyminen viikkopalaverissa kun asiakkaita käydään läpi omahoitaja-vetoisesti
- Hoidettavien asioiden tarkentaminen
- Rahan tilaaminen edunvalvojalta
- Asioiden hoidon suunnittelu ja ennakointi
- Mahdollisten kykytysten varmistaminen
- Mahdollisten aikataulujen ennakoiminen
- Varmistetaan asukkaiden lääkkeet ja tupakat
- Varmistetaan rahat tai muut hoidettavan asian kannalta merkitsevät kuten reseptit, kortit tai lausunnot
- Muistutetaan asukkaita keitä toiminta koskee
- Varmistetaan mahdolliset wc-käynnit tai suoien pukeminen
- Ohjataan pukeutumisessa tarpeen vaatiessa
- Työntekijöille puhelin mukaan yhteydenpito varten, asukkaiden puhelintilanteeseen reagointi yksilöllistä

Toiminnan aikana

- Omasta vastuualueesta huolehtiminen!
- Asukkaiden osallistaminen yksilölliset lähtökohdat huomioon ottaen
- Läpi toiminnan asukkaiden voimin ja turvallisuuden erityinen huomiointi, koska ei olla yksikön välittömässä läheisyydessä
- Asukkaiden lääkejaosta huolehtiminen
- Hoidettavasta asiasta riippuen yksityiskohtaiset tehtävät vaihtelevat
- Takaisin lähdön järjestäminen (kuljetus tai yhteinen kävely)

Toiminnan jälkeen

- Jos asioiden hoitamis-reissulla tulee esille tai syntyy jotain, joka vaatii jatkotoimenpiteitä, niin siihen reagoidaan tai asia viedään eteenpäin
- Tilanteen jälkipointi (keskustelut tai yhteisen toiminnan mahdollinen jatkuminen esimerkiksi kortinpeluuna)
- Lääkkeet ja tupakat takaisin paikoilleen
- Asiakaskirjausten tekeminen
- Raportointi

Toimintatuokio kodalla
(lätyt, kahvit ja mөлky)

Ennen toimintaa

- Toteutettavan toiminnan vieminen asukaspalaverin asialistalle
- Käsittelyminen asukaspalaverissa ja kirjaaminen viikko-ohjelmaan
- Toiminnan sisällön tarkentaminen ja suunnittelu joko viikkopalaverissa tai itsenäisesti työntekijän/-öiden kesken
- Työnjaosta sopiminen (ennakovalmisteluiden, lääkejaon, juokseviin asioihin reagoinnin ja käytännön toiminnan vastuujao)

Toiminnan aikana

- Omasta vastuualueesta huolehtiminen!
- Asukkaiden osallistaminen yksilölliset lähtökohdat huomioottaen
- Turvallisuuden ja asukkaiden voinnin huomiointi
- Asukkaiden lääkejaosta huolehtiminen
- Päivystyspuhelimeen vastaaminen
- Kodalla mahdollisesti palavasta tulesta huolehtiminen
- Mölky-pelin pelaaminen (asukkaiden innostaminen mukaan, mөлkyjen asettelu, pistelaskun järjestäminen, pelin jälkeen mөлky pakkaaminen)
- Lättyjen paistaminen (paistinpannun lämmittäminen, rasvan/öljyn annostelu, taikinan annostelu, lättyjen kypsennys)
- Nokipannukahvit (veden lämmittäminen, kahvin lisääminen, kahvinkeitto)
- Lättyjen ja kahvien tarjoilu (lautaset ja välineet, kupit, maito, sokeri, hillo)

Toiminnan jälkeen

- Kodan alueen siivoaminen, myöhemmin tuhkien poistaminen
- Nokipannun puhdistaminen ja vieminen takaisin paikalleen
- Paisto- ja taikinaastioiden tiskaaminen ja palauttaminen paikoilleen
- Tilanteen jälkipointi (keskustelut tai yhteisen toiminnan mahdollinen jatkuminen esimerkiksi kortinpeluuna)
- Asiakaskirjausten tekeminen
- Raportointi

Liite 3. Arjen työtä tukevat tarkastuslistat

Karaoke	
	Käsittely asukaspalaverissa
	Kirjaaminen viikko-ohjelmaan
	Käsittely tiimipalaverissa (työvuorotarkastukset, työnjako)
	Laittevastuu (testaaminen, asentaminen ja laitteiden palauttaminen)
	Toiminnan ohjaamisvastuu
	Asiakasvastuu
	Kahvi- ja tarjoiluvastuu
	Lääkevastuu ja päivystyspuhelin
	Siivousvastuu (roskat ja tilan yleisilme)
	Asiakaskirjaukset ja raportointi

Leivonta	
	Käsittely asukaspalaverissa
	Kirjaaminen viikko-ohjelmaan
	Käsittely tiimipalaverissa (työvuorotarkastukset, työnjako)
	Ainesten hankintavastuu
	Leivonvälineistön kerääminen valmiiksi
	Toiminnan ohjaamisvastuu
	Asiakasvastuu
	Kahvi- ja tarjoiluvastuu
	Lääkevastuu ja päivystyspuhelin
	Paistamisvastuu
	Siivousvastuu (pöydät, lattiat, välineistö, mahdolliset asukkaiden sotkeentuneet vaatteet)
	Asiakaskirjaukset ja raportointi

Asioiden hoitaminen kylällä	
	Keskustelut asioita hoitamaan lähtevien kanssa (asian tarkennus ja varmistus)
	Työvuorojen tarkastaminen (kuka lähtee, kenen vastuulla kukakin asukas)
	Rahan hakeminen edunvalvojalta
	Asioiden hoitamisen suunnittelu (reitti, ennakkovalmistelut, aukiolot jne.)
	Mahdollisten kyytien varmistaminen
	Tarvittavat lääkkeet mukaan (dosetti ja tarpeen vaatiessa otettavat lääkkeet)
	Tupakat mukaan
	Rahat ja/tai muut asiaan liittyvät mukaan (resepti, asiakirja, kauppakassi jne.)
	Puhelin yhteydenpitoon
	Kylälle lähtevien asukkaiden yksilöllisten tarpeiden huomiointi ennen lähtöä (wc-käynti, suojat, puhelin jne.)
	Asianmukaisen vaatetuksen varmistaminen
	Lähdön ennakointi (asukkaiden muistuttaminen ja motivointi)
	Asukkaiden voinnin ja mielialojen erityistarkkailu sekä huomiointi
	Palaamisen järjestämisen vastuu
	Asiakaskirjaukset ja raportointi

Toimintatuokio kodalla	
	Käsittely asukaspalaverissa
	Kirjaaminen viikko-ohjelmaan
	Käsittely tiimipalaverissa (työvuorotarkastukset, työnjako, kotikuntoutuksen asiakkaiden informoiminen)
	Ainesten hankintavastuu (tarvitseeko tilata keittiöltä? käydä kaupassa?)
	Polttopuiden tarkastaminen
	Ulkopelin/-aktiviteetin vetovastuu (suunnittelu ja toiminta)
	Asiakasvastuu
	Asukkailla asianmukaisesta vaatetuksesta ja mahdollisista suojauksista huolehtiminen
	Kahvin tai muun tarjoilun vastuu
	Lääkevastuu ja päivystyspuhelin
	Siivousvastuu (paistinpannu, nokipannu, roskat ja myöhemmin tuhkat)
	Asiakaskirjaukset ja raportointi

Liite 4. Saatekirje

Saatekirje

Hyvä vastaanottaja,

Olen Jyväskylän ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden opiskelija. Teen opinnäytetyön aiheesta ”Mielenterveyskuntoutujien päivätoimintojen mallintaminen Ansajokoksen kuntoutumisyksikön muutostilanteessa”. Tarkoitukseni on selvittää Ansajokoksella tuotettava päivätoiminta ja mallintaa se asiakas- ja työtilojen muutoksen tueksi.

Opinnäytetyön aineisto kerätään strukturoimattoman havainnoin ja strukturoimattomien ryhmähaastattelujen avulla. Opinnäytetyön raportointi tapahtuu ajalla 12/2018-01/2019. Yhteisistä tapaamista tehdään luvallanne muistiinpanoja, jotka hävitetään raportoinnin valmistuttua.

Kehittämistapaamisiin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Osallistumisesi on minulle erittäin tärkeää ja arvostan antamaasi panosta, koska vain sen kautta päivätoimintojen mallintaminen ja työn kehittäminen on mahdollista.

Teemat joiden pohjalta edellä mainitut aineistonkeruut tullaan toteuttamaan ovat:

1. Mitä päivätoimintaa Ansajokoksella on
2. Mitä tehtäviä ja huomioitavia seikkoja päivätoimintojen toteuttamiseen liittyy
3. Millaisia keinoja ja resursseja tarvitaan päivätoimintojen toteuttamiseksi uusissa tiloissa

Yhteistyöstä jo etukäteen kiittäen

Marko Halmi
k8264@student.jamk.fi

Liite 5. Päivätoiminnan suunnittelun yleispohja

Päivätoiminnan suunnittelun yleispohja

Päivätoiminta (milloin, missä, yleiskuvaus)	
Yleistä muistettavaa Käsittely asukaspalaverissa Kirjaus viikko-ohjelmaan Työryhmän informointi	Erityishuomioita
Vastuualueet ja niiden jako Lääkevastuu ja päivystyspuhelin: Siivousvastuu: Asukasvastuu: Muita toiminnasta kumpuavia vastuita tai hoidettavia asioita:	